ประวัติ

ท้าวเทพกสัตรี ท้าวสรีสุนทร

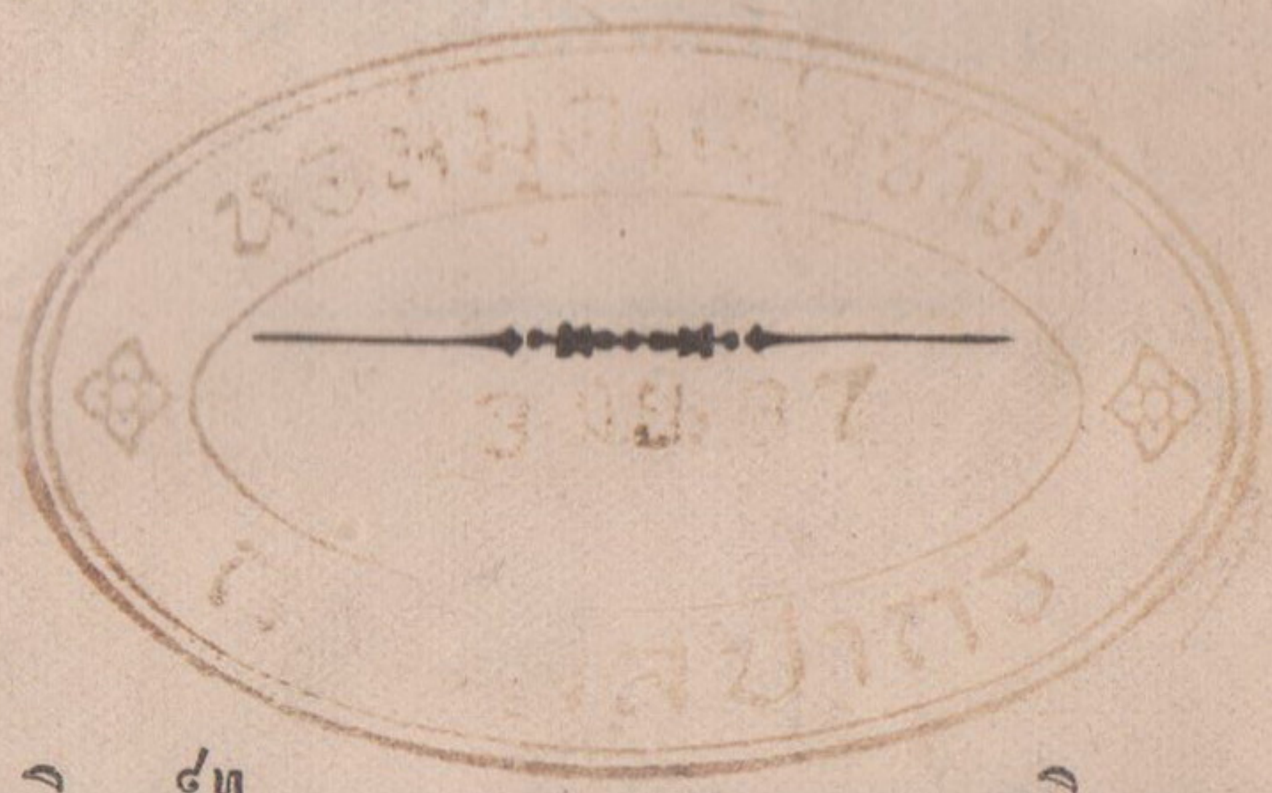

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงสพ

นายอิสราธิชัย นะถลาง

นะวัดแก้วโกรวาราม จังหวัดกะบี่

959.3
ป 372อ

วันที่ 1 มิถุนายน พ.ส. 2487

ห้องสมุดแห่งชาติ
12 มิ.ย. 2534
กรมศิลปากร

ประวัติ

ท้าวเทพกสัตรี ท้าวสรีสุนทร

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงสพ

นายอิสราธิชัย นะถลาง

นะวัดแก้วโกรวาราม จังหวัดกะบี่

วันที่ 1 มิถุนายน พ.ส. 2487

เลขห้อง นม.

959.3
เลขหมู่ ป 372อ

เลขทะเบียน น.ตอร.๒๕๐๙ นม.

คำนำ

นาย พ. อมรฤทธิทำรง นะถลาง ได้นำประวัติท้าวเทพสตรีและท้าวสรีสุนทร วีระสตรีของชาติไทย ซึ่งขุนนรภัยพิจารน์ (ไวย นะถลาง) ได้เรียบเรียงไว้ มาขอให้กรมศิลปากร ช่วยสอบสวนแก้ไขเพิ่มเติม แล้วจะขอรับเอาฉบับไปพิมพ์แจก เปนอนุสรในงานพระราชทานเพลิงศพ นายอิสราธิชัย นะถลาง ผู้เปนญาติผู้ใหญ่

กรมศิลปากร ได้มอบให้เจ้าหน้าที่สอบสวนดูแล้ว เห็นว่าผู้เรียบเรียงประวัติท้าวเทพสตรีและท้าวสรีสุนทร ความนี้ได้ขอความมาจากจดหมายเหตุเก่า และเรียบเรียงขึ้นเปนสำนวนใหม่ให้อ่านง่ายในปัจจุบัน ต่างจากสำนวนในตำนานเมืองถลาง ซึ่งหอสมุดแห่งชาติได้ฉบับมาพิมพ์ไว้ในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 2 เห็นว่า มีเนื้อเรื่องและสำนวนความ ที่แปลกแตกต่างกันจึงให้เจ้าหน้าที่ช่วยบันทึกเชิงอัถลงไว้ เท่าที่จะทำได้ในเวลาก่อนการพิมพ์ ดังท่านผู้อ่านจะเห็นได้ในฉบับพิมพ์นี้ ความจริงท้าวเทพสตรีและท้าวสรีสุนทรทั้งสอง

ท่านนี้ นับเป็นวีระสตรีของไทยที่มีเกียรติประวัติอันเด่นหยู่ในประวัติศาตรของชาติ ควนจะมีชีวะประวัติอันพิสดารแลแพร่หลาย เป็นสตรีตัวหย่างในประวัติศาตร แต่เป็นที่น่าเสียดายยิ่ง ที่แม้ท่านจะล่วงลับไปชั่วเวลาราวร้อยกว่าปี แต่กสบหาชีวะประวัติของท่านได้ด้วยยากหย่างยิ่ง ประวัติของท่านที่พมนน จึงนับว่าเป็นอีกสำนวนหนึ่งที่อาดใช้เป็นคู่มือในการสอบสวนเรียบเรียงประวัติของท่านวีระสตรีทั้งสอง นั้นได้เป็นหย่างดี สมควนที่ผเรียบเรียงเรื่องนี้จะได้รับความชอบใจจากผู้อ่านเป็นอันมาก

ขออนุโมทนาในกุสลเจตนาที่นาย พ. อมรวิทธิ ท้ารง นะถลาง ได้จัดพิมพหนังสือนี้ขึ้นเนื่องในงานกุสลทักสินานุปทานกิจ อุทิสแด่นายอิสราธิชัย นะถลาง ด้วยความมกตัญญูกตเวทีเป็นเขตถาปจายกมน จึงเป็นกุสลดนบันดานให้ท่านผู้วายชนม์ได้บันลุสุภผลในสัมปรายภพ สมดังมโนปนิธาน ทุกประการ เทอน

กรมสิลปากร

12 พริสภาคม 2487

พระยาอิสราธิชัย (หมี นะถลาง)
ถ่ายเมื่อเปนผู้ว่าราชการจังหวัดกะบี่
พ.ส. 2458

ประวัตินายอิสราธิชัย นะถลาง

นายอิสราธิชัย นะถลาง เปนบุตรคนที่ 9 ของพระพิพิธสมบัติ (แหม้ว นะถลาง) และนางแส่ง นะถลาง เกิดที่จังหวัดพังงาเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2414 เมื่อเยาว์วัยได้ศึกสาหนังสือไทยในสำนักของพระพิพิธสมบัติผู้เปนบิดา และได้บรรพชาเปนสามเนรศึกสาหนังสือไทยต่อที่วัดประพาสประจิมเขต (วัดสะ) จังหวัดพังงา เมื่อลาบรรพชาแล้วได้มีโอกาสติดตามพระพิพิธสมบัติผู้บิดาไปกิจธุระที่ปีนังและแหลมมลายูเนืองๆ จนสามาถพูดภาสาจีนฮกเกียนและภาสามลายูได้คล่องแคล่ว

การรับราชการ

พ.ศ. 2435 เริ่มเข้ารับราชการเปนเสมียนแผนกมหาดไทยที่สาลารัถบาลมนทลพูเก็ต แล้วได้รับแต่งตั้งเปนที่หลวงคลังสมบัติ ตำแหน่งผู้ช่วยราชการแผนกคลัง

พ.ศ. 2440 เป็นนายอำเภอเมืองภูเก็ต

พ.ศ. 2446 เป็นปลัดจังหวัดพัทลุง แล้วได้เลื่อนขึ้นเป็นผู้รั้งผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง โปรดเกล้า ฯ พระราชทานบันดาศักดิ์เป็นหลวงทิพกำแหงสงคราม

พ.ศ. 2447 เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง

พ.ศ. 2448 โปรดเกล้า ฯ เลื่อนบันดาศักดิ์ เป็นพระแก้วโกรพ

พ.ศ. 2450 เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดกะบี่

พ.ศ. 2458 โปรดเกล้า ฯ เลื่อนยศเป็น อำมาตโท

พ.ศ. 2458 โปรดเกล้า ฯ เลื่อนยศเป็นอำมาตเอก และเลื่อน บันดาศักดิ์เป็น พระยาอิสราธิชัย

พ.ศ. 2469 ออกจากราชการ รับพระราชทานบำนาญถานสูงอายุและรับราชการนาน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทาน

1. ตราจัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย

2. ตราจัตุรถาภรน์ช้างเผือก
3. ตราตติยจุลจอมเกล้าพิเศส
4. เหรียนจักรพัดมาลา

การปติบัติราชการไนหน้าที่

1. มีชื่อ เสียงไน จังหวัดกะบี่ว่า เปนผู้มีความสามาถไนการปราบปรามโจรผู้ร้าย

2. ไนการบำรุงท้องที่ ได้จัดการส้างถนน 2 สาย คือ

สายที่ 1 จากจังหวัดกะบี่ไปจังหวัดพังงา แยกจากสามแยกโอสถสาลาจังหวัดไปทางไสไทย หนองทเล ถึงไนสะ

สายที่ 2 จากจังหวัดกะบี่ไปจังหวัดตรัง แยกจากคลองกะบี่ไหย่ฝั่งตะวันออกไปตำบนคลองพน อำเพอคลองท่อม

3. ไนการบำรุงอาชีพของราสดร ได้ส่งเสิมการส้างสวนยาง สวนพริกไทย และสวนครัวตลอดจนการเลี้ยงปสุสัตว โดยจัดให้มีสวนตัวหย่างขึ้นไนจังหวัดกะบี่

4. การอบรมพลเมือง ได้เรียบเรียงหนังสือชื่อแบบสั่งสอนพลเมืองขึ้นใช้ในการอบรมพลเมือง เกี่ยวด้วย การรักสาตัว การรักสาบ้านเรือน การรักสาทรัพย์ การรักสาบริเวนบ้าน การรักสาบ่อน้ำและส้วม การรักสานามสกุลและชื่อเสียง การใช้วาจาสุภาพ การเคารพ การแต่งงาน การช่วยในเวลาคลอดบุตร การช่วยในเวลาป่วยไข้ การช่วยในเวลาตายและทำสพ การระงับเหตุวิวาท การเลี้ยงสัตว์ การกำจัดคนพาล การเสพของเมา การรักสาความสัจ การศึกสาของกุลบุตร ความจงรักภักดีต่อพระมหากสัตร ความรักชาติสาสนา และตำนานวีระบุรุสของชาติไทย

หนังสือนี้ทางราชการเคยรับรองให้ใช้เปนแบบสั่งสอนอบรมพลเมืองในมนทลพูเก็ดทั่วทุกจังหวัด

5. ในการบำรุงพระพุทธสาสนา ในเขตชมนมชนอันเปนที่ตั้งสาลากลาง จังหวัดกะบี่ไม่มีวัดอันเปนหลักถานมาแต่เดิม ท่านจึงได้จัดการสร้างวัดแก้วโกรวารามขึ้นและได้จัดสร้างชาปนะสถานถาวร และเรือนโรงประกอบการชาปนะกิจขึ้น 2 หลังในเขตวัดนั้นด้วย

6. การศึกสา ได้จัดส้างโรงเรียนประชาบาลขึ้น ตามตำบนต่าง ๆ ในจังหวัดกะบี่ก่อนประกาสใช้ พ.ร.บ. ปถมศึกสา

7. ได้จัดส้างสโมสรประจำตำบนต่าง ๆ ในจังหวัดกะบี่ขึ้นเพื่อเปนที่ชุมนุมของราสดรในตำบนนั้น ๆ

เมื่อออกจากราชการแล้ว ได้ช่วยราชการตลอดมา มีอาทิคือได้ชักชวนราสดรส้างถนนสายจากตลาดในอำเพอเมืองกะบี่ไปตำบนคลองหิน ช่วยทำการเรี่ยรายเงินบำรุงราชการทหาน และส่งเคราะห์ประชากรยามสงคราม

ในทางส่วนตัว ได้ส่งเคราะห์บุตรหลานเครือญาติที่อัตคัดขัดสนไน ทางการ อาชีพ กับได้ ส่งเคราะห์ ช่วยเหลือเด็กที่เปนกำพร้าหรือเด็กที่บิดามารดาอัตคัดขัดสนให้ได้รับการศึกสาตามสมควนแก่อัตภาพ

บุตรธิดา

นายอิสราธิชัยมีบุตรธิดาด้วยภรรยา 3 คน ดังต่อไปนี้

บุตรที่เกิดจาก เอียด นะถลาง (สกุลเดิม ถิ่นพังงา)

1. นายแม้น นะถลาง (ถึงแก่กัมเมื่อ พ.ศ. 2469)

2. พระบริรักษ์ราชยักษร (มาตย์ นะถลาง ถึงแก่กัมเมื่อ พ.ศ. 2480)

3. นายสวาท นะถลาง (ถึงแก่กัมเมื่อยังเยาว์)

บุตรที่เกิดจาก แวว นะถลาง (สกุลเดิม ถิ่นพังงา)

4. นายวิจิตร นะถลาง

5. ร้อยเอก หลวงกิจจานุยุต (กิจจา นะถลาง ถึงแก่กัมเมื่อ พ.ศ. 2472)

6. นางอำนวย นะนคร

7. เด็กหญิงอวยพร นะถลาง (ถึงแก่กัมเมื่อยังเยาว์)

บุตรที่เกิดจากคุนหญิงช้อย นะถลาง (สกุลเดิม นะนคร)

8. นายปกครอง นะถลาง (เวลานี้รับราชการเป็นอัยการจังหวัดนครศรีธรรมราช)

9. นางประภัสสร นะถลาง (ภรรยานายสมบูรณ์ นะถลาง บ้าไม้เขตกันตัง)

นายอิสราธิชัยเริ่มป่วยกะเสาะกะแสะเรื่อยมาตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2486 บุตรและธิดาได้ช่วยกันรักสาพยาบาลเป็นหย่างดีตลอดมา ครั้นเมื่อวันที่ 6 เมสายน 2487 ท่านล้มเจ็บลงด้วยโรคหัวใจและไตพิการ ถึงแก่อนิจกัมเมื่อวันที่ 10 เมสายน เวลา 5.45 น. ต่อหน้าบุตรหลานอันเป็นที่รักไคร่ นับอายุเรียงปีได้ 73 ปี

รำพันไว้อาลัย

โอ้คุนอาอิสราอาที่รัก อาเปนหลักเปนพระของ “นะถลาง”
ลูกหลานได้พึ่งพาอาทุกทาง ทั้งชิดห่างกลเกื้อเออารี
เด็กถ้ำพร้ายากจนขัดสนทรัพย์ อาต้อนรับเลี้ยงไว้ไม่หน่ายหนี
อาพันผูกหลานลูกด้วยไมตรี เห็นยากที่ไครจะเปรียบเทียบเท่าอา
มัจจุราชร้ายกาดกะไรนี่ คร่าชีวีอาไปไม่รอท่า
พวกผู้ร้ายบ้ายเหม็นเห็นตำตา ไยไม่คร่าชีพไปให้สิ้นพันธุ์
อาไปสู่ปรโลกพ้นโสกทุข เสวยสุขตามวิสัยไนสวงสวรรค
แต่ลูกหลานเปลี่ยวเปล่าเส้าทั่วกัน เพราะขาดขวันของตระกูลอาดูร
เอย

พ. อมรริทธิทำรง นะถลาง

"รำพึงพระคุณ"

โอ้คุณปู่ผู้มีพระคุณยิ่ง นะบัดนี้นอนนิ่งไม่ติงไหว
รอบหีบสพบุบผาสุมาลัย ประดับไว้เชิดชูและบูชา
กลิ่นธปเทียนควันอบตระหลบหอม ยิ่งโน้มน้อมให้คิดถึงคนึงหา
เหล่าลูกหลานร่ำร้องนองน้ำตา ด้วยความอาลัยรักและภักดี
เกียรติคุณท่านเท่านั้นที่มั่นหยู่ เปนเครื่องชูเชิดตระกูลจรูนสรี
แม้ว่าท่านล่วงลับดับชีวี เกียรติ ท่านนี้ยืนยงดำรงนาน
พระคุณท่านหนักแน่นยิ่งแผ่นผา สู้อุส่าห์ผึงปลูกเหล่าลูกหลาน
ใครทำดีเปนสรีแก่วงส์วาร ท่านโปรดปรานรักใคร่ไว้วางใจ
ลูกหลานใดแม้อนาถขาดที่พึ่ง ท่านนึกถึงเปนนิจคิดแก้ไข
ช่วยเปลื้องทุขเคลื่อนคลายทุกรายไป หวังแต่ให้สุขทั่วทุกตัวคน
พระคุณคือโพธิ์ทองของลูกหลาน แผ่กิ่งก้านสาขาท้าแดดฝน
อีกอารีทั่วหน้าประชาชน ใครร้อนรนมาใกล้ได้พึ่งพัก
ความเมตตาปรานีมีเปี่ยมจิต สุจริตเที่ยงแท้แน่ตระหนัก
ผูกใจคนด้วยไมตรีเปนที่รัก เกียรติสักดิ์เลื่องลือระบือไกล
แม้จะคิดค้นคำรำพันถ้อย ก็ยังน้อยกว่าความดีที่ยิ่งไหย่
ได้แต่นึกหนักหน่วงในดวงใจ ด้วยอาลัยสุดซึ้งตรึงกมล
ขอคุณงามความดีที่ท่านสร้าง ล้วนเปนทางเกิดคุนบุญกุสล
จงติดตามสนองท่านบันดานดน ให้เกิดผลสุขเสมเปรมปรีดี
เสวยสุขในสวรรคชั้นวิเสส เปนเทเวสเรืองจรัดรัสมี
ด้วยเดชะบุญญาบารมี จงสู่ที่สุดตินิรันดร
เหล่าลูกหลานหยู่หลังจะตั้งจิต บำเพ็นกิจกรนีที่ท่านสอน
ดำรงเกียรติวงส์สกุลให้สุนทร สถาพรตราบกาลนาน เอย
ด้วยความเคารพรักหย่างสูงสุด

ถะปะนีย์ นะถลาง

คำนำ

ประวัติตระกูล ทางเทพกลศึก ทางสรสุนทร หรือประวัติตระกูลนะถลางนี้ ขุนนรภัยพิจารณ์ (ไวย นะถลาง) ได้เรียบเรียงขึ้นในสมัยที่ยังมีชีวิตอยู่เมื่อ พ.ศ. 2457 แต่ยังไม่ทันได้จัดการพิมพ์ ผู้เรียบเรียงก็ถึงแก่กรรมเสียก่อน ท่านอิสราธิชัย นะถลาง ได้เก็บต้นฉบับประวัตินี้ไว้เพื่อสอบสวนหาหลักฐานเพิ่มเติม และต่อมาท่านอิสราธิชัยได้มอบหมายให้ฉันและนายสมบูรณ์ นะถลาง ผู้เป็นหลานช่วยทำการสอบสวนค้นคว้าหาหลักฐานประกอบให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น ฉันและนายสมบูรณ์ นะถลาง ยังไม่ทันจะได้ค้นหาหลักฐานเพิ่มเติมประกอบเรื่องที่ขุนนรภัยพิจารณ์ได้เรียบเรียงไว้ให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้น ก็พอดีท่านอิสราธิชัยได้ถึงแก่กรรมลง บัณฑบุตรหลานมีความเห็นว่า ควรจะจัดพิมพ์หนังสือแจกเป็นที่ระลึกในงานศพของท่านสักเรื่องหนึ่ง และปรึกษาเห็นพ้องกันว่า ควรจะได้พิมพ์ประวัติของตระกูล

นะถลางชินแจกไนงานชาปนะกิจสพของท่าน เพราะ
เปนความปราถนาของท่านอิสราธิชัย ที่จะพิมพ์ประวัติ
ท้าวเทพกสัตรีและท้าวสรีสุนทร หรือประวัติตระกูล
นะถลาง นชินไว้ไห้เปนหลักถาน ฉันเห็นว่าเรื่องราว
ต่าง ๆ เท่าที่รวบรวมและเรียบเรียงไว้แล้วนั้น แม้จะ
ขาดตกบกพร่องบ้าง ก็ยังนับว่ามีเนื้อถ้อย กะทง ความ
พอที่จะจัดพิมพชนได้ และฉันเชื่อว่าถ้าท่านอิสราธิชัย
นะถลาง ได้ชาบด้วยฉานวถีใดว่า บุตรหลานของท่าน
ได้จัดพิมพ์ประวัติตระกูล นะถลาง ที่ท่านได้อุส่าห์รวบ
รวมชินไว้นั้นแจกไนงานสพของท่าน ท่านคงจะยินดี
หาน้อยไม่

ถ้าหนังสือนี้จะเปนหิตานุหิตประโยชน์แก่ผู้อ่านบ้าง
ฉันขออุทิสส่วนกุสลนั้นแด่ท่านอิสราธิชัย ผู้ซึ่งมีปรกติ
รักวงส์ตระกูลและลูกหลานหย่างยากที่จะหาผู้อนเปรียบ
ได้

พ. อมรริทธิทำรง นะถลาง

ถะบี่

วันที่ 16 เมสายน พ.ส. 2487

คำปรารภของผู้เรียบเรียง

ประวัติวงส์ตระกูลของท้าวเทพกสัตรี (จันทน์) ท้าวสรีสุนทร (มุกด์) และพระยาถลาง (ทองพูน) ที่ฉันเรียบเรียงขึ้นนี้ ไข้ถ้อยคำสำนวนคนพื้นเมืองในยุคก่อน มีคำ พ่อ* แม่ ท่านผู้หญิง จอม เหล่านี้เป็นต้น และประวัติการณ์ที่กล่าวมานั้น ยังบกพร่องหย่อนบ้าง เช่นขาดวันเดือนปีศักราช อายุของบุคคลบางคน เพราะเหตุคนยุคโน้นไม่ค่อยสนใจในการเขียนจดหมายเหตุประวัติการณ์แห่งวงส์ตระกูลของตน เป็นแต่เล่าสู่กันฟังเอาไว้เพื่อเป็นการซังจำต่างจดหมายเหตุ เหตุฉะนั้น ประวัติวงส์ตระกูลนี้จึงไม่ค่อยมีจดหมายเหตุ และผู้ที่จะซังจำกันมีน้อยตัวนัก ที่จึงตระกูลนี้นับว่าเป็นตระกูลใหญ่ตระกูลหนึ่ง น่าจะมีประวัติมาแต่ต้นไว้ให้เป็นหลักฐานมั่นคง แต่ตรงกันข้ามเกือบจะขาดเด็ดเสียทีเดียวก็ว่าได้ ประวัตินี้

---

* พ่อ,แม่ นิยมใช้เป็นคำนำหน้าชื่อลูกขุนนางหรือผู้ดีในปักษ์ใต้

เรียบเรียงขึ้นอาดจะไม่สมบูรณ์นัก เพราะฉันเกิดในยุคหลัง แต่หย่างไรก็ดีฉันเชื่อว่าคำเรียบเรียงเรื่องประวัติวงส์ตระกูลนะถลางนี้ คงจะมีส่วนถูกมากกว่าผิด โดยมีเหตุผลที่จะยกขึ้นสแดงดังต่อไปนี้

เมื่ออายุของฉันได้ 22 ปี ฉันรับราชการเปนปลัดอำเพอเมืองถลางในสมัยนั้น พระยารัสดานุประดิถ ฯ เปนสมุหเทสาภิบาลสำเหร็ดราชการมนทลพูเก็ด ท่านได้ไปตรวดราชการพร้อมด้วยพระยาอิสราธิชัย (เวลานั้นยังเปนหลวงคลังสมบัตินายอำเพอทุ่งคา) และพระรัตนดิลก (เวลานั้นยังเปนหลวงพลสงคราม) พระยารัสดา ฯ ได้ถามถึงวงส์ตระกูลของท้าวเทพกสัตรี ท้าวสรีสุนทรว่า ในเมืองถลางนมีหลานเหลนของท้าวทั้งสองหยู่บ้างหรือไม่ พระรัตนดิลกได้กราบเรียนว่ามีหย่อนายไวย บตรชนรักส์มนตรี ครั้นแล้วพระยาอิสราธิชัยก็ได้แนะนำฉันให้ท่านรู้จัก ท่านก็ได้ถามและสั่งให้ฉันทำประวัติขึ้น

เมื่อฉันได้รับคำสั่งเช่นนั้น ต่อมาก็ได้ตรวดทำประวัติขึ้นโดยอาสัยสมุดจดหมายเหตุของบิดา ฉันบ้าง

โดยคำบอกเล่าของ หนู นะถลาง บ้าของฉันบ้าง มา
เทียบเคียงกัน เห็นว่าเปนการควนเชื่อกว่าถ้อยคำเล่า
สู่ของคนอื่น ๆ ฉันจึงได้เรียบเรียงประวัติขนเสนอ
พระยารัสดานประดิถ ฯ และท่านสั่งว่าให้ฉันส่งวนตัว
ไว้ และอุส่าห์ทำราชการ เมื่อได้โอกาสหากมีเจ้านาย
มาจากกรุงเทพ ฯ จะนำเข้าเผ้า
ครั้นต่อมาไม่เท่าไรนัก ฉันยังรับราชการหยู่ที่อำเพอ
ถลาง เวลาสมเด็ดพระเจ้าบรมวงส์เทอกรมพระนริส
รานุวัติวงส์ สเด็ดจังหวัดพเก็ด เสยสเด็ดไปอำเพอ
ถลาง พระยารัสดานุประดิถ ฯ ได้นำฉันเข้าเผ้า พระ
องค์ท่านได้ซงถามฉันถึงประวัติอันเกียวกับวงส์ตระกูล
ท้าวเทพกสัตร์ ท้าวสรีสุนทร ซึ่งฉันก็ได้กราบทูนให้
ซงซาบโดยตลอด พระองค์ท่านรับสั่งว่าดีแล้ว ให้
อุส่าห์ทำราชการเอาเยี่ยงหย่างบรรพบุรุสของตน ใน
เวลานั้นมีข้าราชการ กำนัน ผู้ไหย่บ้าน พ่อค้าราสดร
เผ้ากันโดยมาก ที่เปนบุตรหลานของตระกูลนกมหยู่
หลายคน แต่หามีผู้ใดกราบทูนแย้งหรือคัดค้านประการ

ไดไม่ เหตุนฉันจงถือว่า ประวัติวงศ์ตระกูล นะถลาง
ที่เรียบเรียงขึ้นคงจะถูกต้อง

แต่หย่างไรก็ดี ถ้าท่านผู้ใดรู้เรื่องราวมากยิ่งกว่า
นี้ หรือได้หลักฐานที่มมูลก็ขอได้โปรดทักท้วงตกเติม
เพื่อให้ประวัติอันนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ฉันจะมีความยินดี
และขอบคุนเปนหย่างยิ่ง

(ลงชื่อ) ขุนนรภัยพิจารน์ (ไวย นะถลาง)
ผู้เรียบเรียง

ประวัติท้าวเทพกสัตรี ท้าวสรีสุนทร
หรือ
ประวัติตระกูล นะถลาง

ตอนที่ 1
ว่าด้วยประวัติของท่านจอมร้าง
และแม่ซาเรียภริยา

ในเขตแขวงเมืองถลาง เวลานมผู้ปกครองเมือง ปรากฏนามตามที่ประชาชนพลเมืองเรียกกันว่า จอมร้าง* ส่วนชื่อเดิมมีว่าหย่างไรไม่ซาบชัด มีเคหะสถาน หยู่ที่ตำบลนดอน ซึ่งยังปรากฏ นามหย่ จนบัดน้ ท่านจอมร้างผู้นจะเปนบุตรหลานของใคร สืบตระกูลมาประการใดไม่ปรากฏหลักฐาน แต่พอจะสันนิฐาน

---

* คำว่า จอมนี้ ชาวปักษ์ใต้หมายถึงผู้เปนใหย่, หรือผู้มีเกียรติสูง สำหรับสมัยนั้น ตรงกับคำอธิบายในหนังสือ The Journal of the Siam Society Vol. II December หน้า 42 ส่วนคำว่า 'ร้าง' เข้าใจว่า ที่แท้เปน 'รั้ง'

ได้ว่า ท่านคงจะกำเหนิดจากตระกูลผู้ดีไทยมาแต่ก่อน จึงได้รับหน้าที่ปกครองผู้คนพลเมืองหย่านะที่น นะตำบนตะเคียน ซึ่งหย่าในเขตแขวงเดียวกันม ครอบครัวอิสลามตั้งเปนหลักถานหย่า ครอบครัวหนึ่ง หัวหน้าครอบครัวเปนหญิงชื่อ แม่เซียมา มีบุตรหย่าด้วยผู้หนึ่งชื่อว่าซาเรีย กล่าวกันว่าแม่เซียมาผู้นี้มีภูมิลำเนาเดิมหย่าเมืองไซ เปนบุตรบุรหุม * เมืองไซ เปนน้องสาวของพระยาไซบุรีในครั้งนั้น สามีเปนพระยากลันตัน สามีตาย เปนหม้ายจึงได้อพยพมาหย่ากับพี่ชายที่เมืองไซ ต่อมาเกิดขัดใจกับพระยาไซผู้พี่ จึงได้เกบรวบรวมทรัพย์สมบัติที่เปนส่วนของตน พาข้าคนบ่าวไพร่ พร้อมทั้งแม่ซาเรียบุตร อายุ 2 ขวบ ลงเรือไปแล่นจากเมืองไซมาสู่เขตแขวงเมืองถลาง เข้าจอดเรือที่ท่าตะเพาแล้วขึ้นจากเรือหาที่ตั้งบ้านเรือน และซื้อที่ไร่ดินนาของชาวบ้านไกล้เคียงหลายแปลงรวมเรียกว่านาไหย่ ปรากฏชื่อหย่า

---

* บุรหุม หรือมะหุม เปนคำภาสามลายู ใช้แทนนามข้าราชการผู้ไหย่ที่พ้นจากหน้าที่ราชการ หรือล่วงลับไปแล้ว

จนทุกวันนี้ เวลาล่วงมาจนแม่ซาเรียบุตรีเติบโตเปน
สาวขึ้น แม่ซาเรียนเปนหญิงที่ประกอบด้วยคุนสมบัติ
และรูปชงลักสนะอันงดงาม ยากที่จะหาหญิงสาวไน
แถบเดียวกันเปรียบได้ นัยว่ามีผมยาวจนถึงน่อง เปน
ที่ต้องตาพึงใจของชายหนุ่มทั่วไป แต่ไม่มีผู้ใดกล้า
สามาถเข้ามาก่อการรบกวน เพราะการปกครอง
ของแม่เซียมาผู้เปนมารดาดีมาก กะทำให้คนทุกคนที่
เปนบ้านใกล้เรือนเคียงในเขตนั้นนยมนับถือทั่วกัน สอง
แม่ลูกจึงตั้งตนหยู่ได้ด้วยความสุข

ครั้งหนึ่งเปนรัฐข้าวนาสุก แม่เซียมาและแม่ซาเรีย
ก็จัดแจงผู้คนให้ทำการเก็บเกี่ยว โดยแม่ซาเรียบุตรีเปน
ผู้ควบคุม วันหนึ่งท่านจอมร้างพาผู้คนบ่าวไพร่เดิน
เที่ยวเล่นไปจนถึงนาของแม่เซียมา ได้เห็นแม่ซาเรีย
เข้าก็เกิดความรัก จึงแวะเข้าไปไต่ถามพูดจาปราสัย
ต่าง ๆ แต่นั้นมาท่านก็หาโอกาสไปเที่ยวเล่นในแถบ
นานั้นเนือง ๆ จนเมื่อเห็นลู่ทางว่าความมุ่งหมาย
ของท่านจะมีทางสมประสงค์ ท่านก็จัดแจงเถ้าแก่ไป

พูดจาสู่ขอต่อแม่เซียมาผู้มารดา ในชั้นต้นแม่เซียมา
สแดงความขัดข้องโดยอ้างว่าเปนคนต่างภาสา และถือ
ลทธสาสนาต่างกน ทงทานจอมรางกมบุตรภรยา
หยู่แล้ว นานไปบุตรีของท่านจะได้รับความลำบาก
และอายคน แม้แม่เซียมาจะพูดจาหย่างน ท่านจอม
ร้างก็อ้อนวอนและรับรองทุกสิ่งทุกประการ คือจะไม่
ถือว่าแม่ซาเรียเปนภริยาน้อย ทงจะมิให้อับอายแก่
ภรยาก่อน เมื่อท่านจอมร้างรับรองเช่นนน แม่เซียมา
ก็เปนที่พอใจ จึงตกลงยินยอมให้บุตรเข้าพิธแต่งงาน
เปนภริยาท่านจอมร้างตามประเพน* ตงแต่นนมา
ท่านจอมร้างก็ได้หยู่กินเปนสามภริยากับแม่ซาเรียด้วย
ความผาสุก นาน ๆ จึงจะกลับไปหาภริยาเก่าของท่าน
ที่บ้านตำบนดอนสักครั้งหนึ่ง

---

* ตามประชุมพงสาวดารภาคที่ 2 กล่าวว่า เมียจอมร้าง
เปนแขกเมืองไช หม่าเสี้ยลูกมะหุมเถ้าแต่ก่อน ผัวตายเปน
หม้ายหยู่ มะหุมน้องบากมาเอาเงินมรดกห้าพันเสส หม่าเสี้ยขัดใจ
ไม่หยู่เมืองไช มาหยู่เมืองถลาง ได้กับจอมร้างเปนผัว

ตั้งแต่ท่านจอมร้างมาหยู่กับแม่ซาเร้ย ท่านได้จัด
การปลูกส้างบ้านเรือน แผ่อานาเขตออกไปกว้างขวาง
เปนที่สนุกสบายยิ่งกว่าแต่ก่อนเปนอันมาก ทั้งผู้คน
พลเมืองก็พากัน ติดตามมาฝากตัว พึ่งพาอาสัย มากขึ้น
นับว่าเวลานั้น ผู้คน เรือกสวน ไร่นา และเคหะ
สถานบ้านเรือนทาง ตำบน ตะเคียนคกคักคับคั่ง ยิ่งกว่า
บ้านเก่าของท่านที่ตำบนดอน ส่วนการปกครองบ้าน
เมืองก็เกอบกล่าวได้ว่า มีที่ทำการถึงสองแห่ง คือ
ถ้าท่านจอมร้างหยู่ทางตำบนตะเคียน ขุนนางกรมการ
และผู้ที่มีอัถคดีเกี่ยวข้องก็มาประชุมปรึกสา หารือกันที่
บ้านตำบนตะเคียน การคบหาสมาคมก็แบ่งแยกเปน
2 ก๊ก คือที่ตำบนตะเคียนก๊กหนึ่ง และที่ตำบนดอนก๊ก
หนึ่ง ทงนเห็นได้ว่าแม่ซาเร้ย และภริยาเดิมของท่าน
จอมร้างไม่ถกกันซึ่งเปนขัมดาของผัมภริยา 2 คน

ท่านจอมร้างได้หยู่กินกับแม่ซาเร้ย จนกะทั่งแม่
ซาเร้ยตั้งครรภ์ และคลอดบุตรเปนชาย ท่านจอมร้าง
มีความรักไคร่บุตรคนนยังนัก ได้จัดการทำพิธีรับ

ขวัน และตั้งชื่อว่าทองคำ* พ่อทองคำผู้น กล่าวกัน
ว่าเป็นผู้ประกอบด้วยรูปลักษณะและนิสัยใจคอ สม
เป็นชายชาติทหาร คือมีร่างกายแข็งแรง ใจคอเด็ด
เดี่ยวไม่เกรงกลัวสิ่งใด เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้น มี
หนวดเครางดงาม และเชื่อกันว่าเป็นผู้คงกะพันชาตรี
เมื่อท่านได้รับ ตำแหน่งหน้าที่ปกครอง เมืองกลาง แทน
บิดา ชาวบ้านชาวเมืองขนานนามท่านว่า จอมทองคำ
และบางทีก็เรียกกันว่าพระยาตับเหล็ก (เพราะเห็นกัน
ว่าเป็นผู้องอาดกล้าหาน)

---

* ตามประชุมพงสาวดารภาค 2 กล่าวว่า หม่าเสี้ยกับจอม
ร้างมีลูกชาย 2 หยิง 3 รวม 5 คน หยิงชื่อจันเป็นท้าวเทพกสัตรี
หยิงน้องถัดมาชื่อมุกด์ เป็นท้าวสรีสุนทร

ตอนที่ 2

ว่าด้วยประวัติของจอมทองคำ

ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า พ่อทองคำเปนบุตร
ของท่านจอมร้างผู้ปกครองเมืองถลาง มารดาชื่อ
ชาเร็ย ยายชื่อแม่เซียมา สืบเชื้อสายมาจากตระกูล
พระยาไชบุรี เมื่อพ่อทองคำจะเรียนวัยขึ้นแล้วมีนิสัย
ชอบในการเล่น ซึ่งเปนประโยชน์สำหรับลูกผู้ชายชาติ
ทหาน ท่านบิดาได้จัดหาครูมาสอนวิชา รำกะบี่ กะบอง
ชกมวย ชิมาวง ยิงปืน เหล่านี้เปนต้น
จนพ่อทองคำมีความชำนิชำนาญการเพลงอาวุธต่าง ๆ
เปนหย่างดทั้งยังได้ผูกหัดไพร่พลทั้งคนไทยพุทธ และ
ไทยอิสลามให้รู้จักการเพลงอาวุธ จนมีผู้มือแคล่ว
คล่องว่องไวด้วย เมื่อพ่อทองคำได้ผูกหัดการอาวุธ
คล่องแคล่วแล้ว ปรารภจะมีบันหย่างดเปนคู่มือสัก
1 กะบอก จึงได้ไปหาแม่เซียมาผู้เปนยาย อ้อนวอน
ขอบันดุ ๆ มาเปนอาวุธสำหรับมือ แต่แม่เซียมาผู้เปน
ยายไม่มีบันดุ ๆ ให้หลานตามความประสงค์ จึงแนะ

นำไห้หลานไป ขอปืน จาก ท่าน จอมร้าง ผู้บิดา ที่บ้าน
ตำบนดอน พ่อทองคำก็มีความยินดี ชวนบ่าวไพร่ไป
หาบิดาที่ตำบนดอนย้อนวอนขอปืนสัก 1 กะบอก เมื่อ
จอมร้างได้ซาบความประสงค์ของบุตรเช่นนั้น ก็สั่งไห้
บุตรไปขอรับปืนคู่มือของท่านจากภริยาข้างใน พ่อ
ทองคำก็เข้าไปแจ้งความประสงค์แก่มารดาเลี้ยง ตาม
คำของบิดา ส่วนมารดาเลี้ยงนั้น เมื่อซาบความว่า
จะมีความเคืองเคียดประการใดประการหนึ่ง จึงหา
ได้กะทำตามคำของจอมร้างผู้สามีสั่งไม่ กลับส่งปืน
กะบอกเก่ากะบอกหนึ่งไห้พ่อทองคำบอกว่าเปนปืนคู่มือ
ของบิดา เมื่อพ่อทองคำได้รับปืนกะบอกนั้นมาพิจารนา
เห็นว่าเปนปืนเก่าแก่คร่ำคร่ามาช้านานแล้ว หาใช่ปืน
ที่เคยใช้สอยหรือของดีสำหรับคู่มือของบิดาไม่ ก็ไม่
พอใจแต่มิได้ได้โต้เถียงประการใด รับเอาปืนกะบอก
นั้นมาจากมารดาเลี้ยงโดยความแค้น ถือปืนออกมา
พอถึงตรงห้องโถงซึ่งบิดานั่งชุมนุมหยู่กับขุนนาง กรม
การก็โยนปืนกะบอกนั้นลงกับพื้นพูดว่า ปืนชนิดนี้
ไม่คู่ควรกับมือ แล้วก็ลงจากเมืองบิดามา ... เมื่อ

มาถึงบ้านวิ่งร้องไห้เข้าไปหายายและแจ้งเหตุต่าง ๆ ให้ยายและมารดาฟัง แม่เซียมากมีความแค้นเคืองแทนหลาน พลางปลอบประเล้าประโลมด้วยประการต่างๆ รับรองว่าจะหาปืนดี ๆ ให้ แล้วเรียกทนายผู้ใหญ่ซึ่งเคยรับราชการกับ พระยาไชยมา ก่อนมาปรึกษาเรื่องจะให้ไปเมืองไชย เมื่อเป็นการตกลงแล้วก็ทำหนังสือแถลงเรื่องราว แต่ต้นทีจากเมืองไชยมาจน มีหลาน ไปให้พี่ชาย ชาบ แล้วจัดให้ทนายและผู้คน บ่าวไพร่ลงเรือสำเภาออกจาก เมืองถลางไป เมืองไชยใน วันรุ่งขึ้นนั่นเอง

ในเวลาไม่ช้านัก ทนายที่ไปเมืองไชยกลับมาบอกว่าพระยาไชยมีความยินดี เป็นหย่างยิ่งที่ได้ชาบว่า แม่เซียมามาหยู่เป็นสุข ส่วนที่ว่าหลานต้องการปืนดี ๆ นั่นท่านได้จัดส่งมาพร้อมด้วยสิ่งของต่าง ๆ เป็นอันมาก คือปืนใหญ่ 2 กะบอก ต่อมาในยุคหลังมีชื่อว่าพระพิรุนสังหาร 1 แม่นางกลางเมือง 1 กับปืนแก๊บ 200 กะบอก คาบศิลา 200 กะบอก หอกแล่ง 200 เล่ม หอกคู่ 200 คู่ หอกซัด 400 เล่ม ดาบเดี่ยว 200

เล่ม ดาบคู่ 400 เล่ม กะบี่ 200 เล่ม ทวน 200 เล่ม ทวนคู่ 200 คู่ โล่ห์ 200 เขน 200 กริชสั้น 200 กรชยาว 200 กบมเครองแหแหนตามเยยง หย่างทางมลายู มีโทน 4 คู่ ทับ 4 คู่ รำมะนา 4 คู่ ปีแชก 4 คู่ คานหามไม้มะริดกะทิงหย่างงดงาม 1 สำรับ ทงทิวพร้อม และจัดพวกชายฉกันมลายู 200 คน หยิง 100 คน กับเงินทองเสื่อผ้า เครื่องนุ่งห่ม หย่างดี ๆ พรม เจียม เครื่องภาชนะใช้สอยพร้อม สพสงมาดวย

เมื่อแม่เซียมา แม่ซาเร็ย พ่อทองคำ ได้ซาบดัง นั้นก็มความชื่นชมโสมนัสเปนอันมาก ได้ให้บ่าวไพร่ ขนสิ่งของต่าง ๆ ขึ้นมาตรวดนับรับไว้ ส่วนข้าทาส หยิงชายก็จัดที่ทางให้หยู่ตามสมควน ครั้นแล้วแม่ เซียมาจึงได้มอบเครื่องอาวยธภันท์ ตลอดจนทรัพย์ สมบัติผู้คนบ่าวไพร่ให้พ่อทองคำครอบครอง เมื่อพ่อ ทองคำได้รับทรัพย์มรดกของยาย มอบหมายให้ พิทักษ์ รักสาดูแลว่ากล่าวผู้คนบ่าวไพร่สิทธิขาดเช่นนั้น ก็ม ความอิ่มเอิบใจ คิดแต่การนรงค์สงครามรบราค่าพัน

หยู่เปนนิจ ต่อมาจึงได้ตั้งกองรวบรวมบ่าวไพร่แบ่ง
ปันหน้าที่รักสาทรัพย์สมบัติและบ้านเรือน ทำการ
ปกครองแทนยายและมารดาสืบมา

หยู่มาวันหนึ่ง พ่อทองคำระลึกถึงคราวที่ไปขอปัน
จากบิดา และมารดาเลี้ยงได้ให้ปันเก่า 1 กะบอก
แก่ตน ก็นึกจะนำอาวุธยุธภันท์และเครื่องแห่แหน
ต่าง ๆ ที่พระยาไชยู่เปนตาได้ให้มานั้นไป อวดมารดา
เลี้ยงและพี่ชายให้สะใจ เมื่อตกลงใจเช่นนั้นแล้วก็
จัดแจงแต่งขบวนตามยศหย่างเจ้าเมืองแขก ออกเที่ยว
เล่น มีเครื่องแห่แหน ค้อง กลอง ทับ โทน มีทง
ฉาน ทงชาย และเครื่องอาวุธยุธภันท์ มีหอก ดาบ
ทวน โล่ห์ เขน ปืนยาว เข้าขบวนเปนชนัดถัดรอง
กันหย่างงดงาม ส่วนตัวพ่อทองคำเองก็ขึ้นคานหาม
ซึ่งตาให้กันสับทนเดินขบวนหย่างโอ่โถงจากบ้านตำบน
ตะเคียนไปตำบนดอน ประโคมค้องกลองเสียงอึงมี่
ผ่าน หน้าบ้าน ของมารดา เลี้ยงไปแล้วย้อนกลับ มาอีก
เปนคำรบสอง เมื่อได้กะทำเช่นนั้นพอสะใจแล้วก็นำ

ขบวนกลับมาบ้าน เล่าเรื่องให้ยายและมารดาฟัง ยาย
และมารดากลัวว่าจอมร้างจะโกรธ จึงห้ามปรามมิให้
กะทำเช่นนั้นอีกต่อไป

ครั้นต่อมาเมื่อพ่อทองคำจะเริ่มวัยเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น
กิติศัพท์ในคุนงาม ความดี และความเก่งกล้าสามารถได้
แพร่ไปทั่วเมือง มีผู้คนมาฝากตัวหยู่ด้วยเป็นจำนวน
มากขึ้น จนเพิ่มพูนความมั่งคั่งสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเป็น
ลำดับ นับว่าในเวลานั้นตระกูลได้ในเขตแขวงเมือง
ถลางจะเสมอตระกูลนั้นหามิได้ ถึงแม้ว่าท่านจอมร้าง
ผู้เป็นบิดาก็ยังไม่เทียมถึง จนพายหลังท่านจอมร้าง
ปรารภกับขุนนางกรมการว่า พ่อทองคำบุตรของท่าน
นั้นประกอบด้วยรูปลักษณะอันดี มีความเฉลียวฉลาด
สามารถกล้าหาน และมีทรัพย์สมบัติผู้คนบ่าวไพร่พรัก
พร้อมมากนัก ทั้งตัวพ่อทองคำเองก็มีฝีมือเข้มแข็ง
ชำนาญในการใช้อาวุธต่าง ๆ หาผู้เสมอเหมือนได้ยาก
นานไปน่าจะกำเริบตั้งตัวขึ้นเป็นใหญ่ในเมืองนี้ ส่วน
บุตรของท่านซึ่งเกิดจากภริยาหลวงนั้นเป็นคนอ่อน
แอ ไม่กล้าหานแข็งแรง ทั้งไม่ชอบพอกันกับพ่อ

ทองคำ เวลานั้นตัวท่านก็ชราแล้ว ถ้าฉวยว่าถึงแก่กัม
ลงก่อนได้แต่งตั้งบุตรให้เป็นผู้รับมรดก ทั้ง 2 ฝ่าย
ก็จะเกิดวิวาทบาดหมางกันขึ้น แต่การที่ท่านจะมอบ
หมายรวงานราชการบ้านเมืองให้บุตรนั้น ท่านหมาย
ใจว่าควนจะมอบให้กับพ่อทองคำ บุตรซึ่งเกิดจากแม่
ซาเรียว่าราชการบ้านเมืองต่อไป วงศ์ตระกูลทั้ง 2
ฝ่ายจึงจะหยู่เป็นสุข การปริกสาของท่านจอมร้าง
ครั้งนยังไม่เป็นการตกลง เพราะขุนนางกรมการมี
ความเห็นแตกต่างกันเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเข้าข้างพ
อกฝ่ายหนึ่งเข้าข้างน้อง เมื่อความเห็นยังแก่งแย่ง
กันหยู่เช่นนั้น การแต่งตั้งมอบหมายการบ้านเมืองแก่
บุตรจึงยังระงับหยู่ ล่วงมาไม่นานนัก ท่านจอมร้าง
กบ่วย แลถึงแก่กัมลงนะบ้านภริยาหลวงที่ตำบนดอน
เมื่อจอมร้างถึงแก่กัมลงนั้น ราชการบ้านเมือง
แยกออกเป็น 2 ฝ่าย เวลามีกิจธุระอันใดเกิดขึ้น ผู้ที่
ฝักใฝ่ข้างพ่อทองคำก็นำความไปปริกสาหารือกันที่บ้าน
ตำบนตะคียน ส่วนผู้ที่ฝักใฝ่ข้างพ่อริทธิบุตรภริยา
หลวง ก็นำความมาปริกสาหารือกันที่บ้านตำบน

ดอน* ราชการบ้านเมืองยุ่งเหยิงไม่เปนปรกติ ส่วน
พ่อทองคำนั้นเมื่อบิดาถึงแก่กัมลงแล้วก็มีใจกำเริบ คิด
จะยกเอาราชการ บ้านเมือง ทั้งปวงมาว่ากล่าวให้สิทธิ์
ขาดในอำนาดของตนคนเดียว แต่พวกขุนนางกรม
การไม่เห็นพ้องพร้อมกัน ครั้นจะหน่วงเวลาช้าไป
กลัวข้างพี่ชายจะมีกำลังมากขึ้น ยากแก่การที่จะรวบ
อำนาด เวลานกเปนโอกาสดีหยู่แล้วที่บิดาไปถึงแก่กัม
นะบ้านพี่ชาย จึงคิดจะแต่งอบายว่าจะไปรับสพของ
บิดามากะทำชาปนะกิจเสียเอง ถ้าพี่ชายไม่ยินยอมจึง
จะเข้าตีแย่งชิงเอา เมื่อดำหริเช่นนั้นแล้ว พ่อทองคำจึง
นัดแนะสมัคพัคพวกที่เปนผู้ไหย่ จัดแจงแต่งขบวนเปน
กองทัพย่อม ๆ ประมานพลราว 500 เสส สัพไปด้วย
เครื่องอาวุธยกขบวนออกจากบ้านมา พักขบวนทัพไว้
ใกล้กับบ้านพี่ชายราว 50 เส้น เมื่อพ่อทองคำจัดขบวน
ทัพไปบ้านตำบนดอนนั้น ยายแลมารดาหาชาบไม่

---

* ตามประชุมพงสาวดาร ภาคที่ 2 กล่าวว่า "ขุนนาง
เมืองถลางนั้น จอมเถ้าหยู่บ้านดอน จอมร้างหยู่บ้านตะเคียน จอม
เถ้ากับจอมร้างเปนลูกพ่อเดียวกันคนละมารดา"

ในขณะที่พ่อทองคำจัดขบวนทัพจะไปบ้านพี่ชายนั้น กรมการคนหนึ่งชาบเหตุ ได้ไปกราบเรียนท่านเจ้าอธิการวัดพระนางล้างให้ชาบ เมื่อท่านเจ้าอธิการวัดพระนางล้างชาบเหตุดังนนกมีความตระหนกตกใจ รีบออกจากวัดมาถึงทัพของพ่อทองคำ แล้วเข้าไปพูดจาห้ามปราม ขั้นแรกพ่อทองคำขัดขืน แต่เมื่อท่านเจ้าอธิการชี้แจงหนักเข้าก็ตองยอม เพราะเหตุว่าท่านเปนครูบาอาจารย์ แม้กะนั้นพ่อทองคำก็ยังขอสัญญา 2 ข้อ คือ หนึ่ง ให้พี่ชายส่งสัพบิดาให้กับตนเพื่อจัดการชาปนะกิจด้วยตนเอง สอง บันดาราชการบ้านเมืองต่างๆ ให้พี่ชายมอบให้กับตนว่าการแทนพ่อต่อไป ข้อเรียกร้องทง 2 ประการนี้ ท่านเจ้าอธิการรับรองจะไปว่ากล่าวนายริทธิดูก่อน ท่านจึงได้ไปหานายริทธิพูดจาชี้แจงเหตุผลนานาประการจนนายริทธิตกลงยอมรับรองจะทำตามคำขอร้องของนองชายทง 2 ข้อ เหตุที่นายริทธิได้ยอมตกลงเช่นนี้เพราะเห็นว่าตัวไม่มีกำลังแข็งแรง ทงผู้คนบ่าวไพร่ก็ไม่พร้อมเพรียง ครั้นจะขัดแข็งไว้ ก็กลัวอันตราย จะมาถึงตัวและครอบครัว

เหตุนี้จึงผ่อนผันไปพอรักษาตัวไว้ เมื่อพ่อทองคำได้รับ
คำมั่นสัญญาจากพี่ชายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ได้จัด
การรับสพของบิดา และห้ามแม่เจ้าอธิการวัดพระนาง
ส้างกลับไปยังตำบลนะเคียน ยกสพบิดาขึ้นตั้งไว้นะที่
ควรแล้ว อาราธนาพิมนต์ท่านเจ้าอธิการวัดพระนาง
ส้างให้หาเริกส์วันรับหน้าที่เป็นเจ้าเมืองต่อไป

ครั้นถึงวันเริกส์ด ท่านเจ้าอธิการวัดพระนางส้าง
ก็เป็นประธานทำพิธ สวดพระพุทธมนต์และประชุมชุน
นางกรมการราสดรพลเมือง พร้อมเพรียงกันอวยมงคล
พรตั้งให้พ่อทองคำเป็นเจ้าเมือง เรียกว่าท่านจอมทอง
คำ (ครั้นต่อมา เมื่อท่านชราภาพ ละจากราชการบ้าน
เมืองแล้ว พลเมืองเรียกนามท่านว่าท่านจอมเถ้า)
ท่านจอมทองคำได้ไปสู่ขอบุตรีของชุนนางคนหนึ่ง ชื่อ
แม่สีทองมาเป็นภริยา ได้หย่กินกันเป็นที่เรียบร้อย
ในระหว่างที่ท่านจอมทองคำได้เป็นเจ้าเมืองนั้น ท่าน
ได้จัดการบ้านเมืองให้ราสดรหยู่เย็น เป็นสุข ทั่วหน้ากัน
โจรผู้ร้าย เช่นโจรสลัดที่เคยลอบเข้ามากะทำย่ายต่อ
ประชาชนพลเมืองก็ไม่กล้ามารบกวน ท่านได้ตก

แต่งบ้านเรือนที่สำนักอาศัยกว้างขวางถาวรมั่นคง ได้ขยายเขตสถานที่พักออกไปกว้างขวาง จัดทำค่ายระเบียดโดยใช้ไม้แก่นขนาดใหญ่มาปักเปนรั้วค่าย ทำเปนประตูใหญ่เข้าออก ตัดเปนช่องป้อมใหญ่ 2 ช่อง น้ำป้อมใหญ่ที่ได้จากพระยาไชผู้เปนตามาตั้งจุกช่องไว้ป้อมกะบอกที่ช่อพระพิรุนสังหารไว้ทางเบื้องขวา ที่ช่อแม่นางกลางเมืองไว้ทางเบื้องซ้าย จัดเจ้าหน้าที่เวนยามรักสาการประจำช่องหย่างมั่นคงแข็งแรง เพื่อป้องกันสัตรูที่จะมากะทำย่ำยี จัดให้บ่าวไพร่ทำนา และจัดตั้งยุ้งฉางสำหรับเก็บข้าวปลาอาหารไว้เพื่อแจกจ่ายแก่ไพร่บ้านพลเมืองในยามต้องการ บ้านเมืองจึงเรียบร้อยและเจริญขึ้นกว่าแต่ก่อนเปนอันมาก

เมื่อจอมทองคำได้เปนเจ้าเมืองถลางไม่นานนัก ยายและมารดาก็ถึงแก่กรรม ท่านได้จัดการชาปนะกิจทำบุญให้ทานพร้อมกันกับศพของบิดา นะวัด พระนาง ส้างเปนงานใหญ่โต มีผู้คนพลเมืองมาช่วยเหลือหย่างล้นหลาม

ส่วนพี่ชายที่หยู่ตำบนดอนนั้น ท่านก็ได้แต่งตั้งให้เปนขุนนางผู้ช่วยราชการบ้านเมืองต่อไป หามิได้ อาคาตมาดร้ายประการใดไม่ นับว่าพี่น้องทั้ง 2 ฝ่ายได้หยู่เย็นเปนสุขสืบมา

ในเวลาที่ท่านหยู่กินกับภริยาของท่านนั้นได้มีบุตรด้วยกัน 5 คน* คนที่ 1 เปนหญิงชื่อจันทน์ คนที่ 2 เปนหญิงชื่อมุกด์ คนที่ 3 เปนชายชื่อทองพูน คนที่ 4 เปนชายชื่อทองเพ็ง คนที่ 5 เปนหญิงชื่อมา บุตรทั้ง 5 คนนี้ประกอบไปด้วยกิริยามารยาทงดงามเรียบร้อยเปนที่สนิทเสน่หาของบิดามารดาและญาติวงศ์พงศาทั้งหลายยิ่งนัก ท่านได้จัดการขุดสระในบริเวนบ้านสำหรับให้บุตรลงเล่นน้ำดังปรากฏซากสะหยู่จนทุกวันนี้ ส่วนเขตบ้านท่านได้ทำค่ายระเนียดโอบล้อมด้านตะวันออกและด้านใต้ ทางด้านตะวันตกและด้านเหนือนั้น ปลูกไม้

---

* ตามประชุมพงสาวดารภาคที่ 2 ว่า “หม่าเสี้ยได้กับจอมร้างเปนผัว มีลูกชาย 2 หญิง 3 รวมกัน 5 คน หญิงชื่อจัน เปนท้าวเทพกสัตรี หญิงน้องถัดมาชื่อมุกด์ เปนท้าวสรีสุนทร ครั้งต้นแผ่นดินพระบรมไอยกาธิราช น้องหญิงคนหนึ่งชื่อหมา น้องชายชื่ออาดเปนพระถลาง น้องชายคนหนึ่งชื่อเรือง เปนที่พล”

ไผ่สีสุกล้อมเปนเชิง (ค่ายระเนียดของท่านนั้นก็ยังเปน
พยานหยู่ เมื่อปี พ.ศ. 2451 พระบาทสมเด็ดพระ
รามาธิบดีสรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้า
หยู่หัว เมื่อยังซงดำรงพระยศเปนสยามมกุฎราชกุมาร
สเด็ดประพาสมนทลบักสไต้ ได้สเด็ดไปประทับนะทุ่ง
นาหน้าบ้านตำบนตะเคียน โปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงาน
ขุดได้ต่อค่ายขึ้นมาถวายทอดพระเนตร นับว่าเปนองค์
พยานสำคัน)

ครั้นเมื่อบุตรหยิงบุตรชายของท่านจอมทองคำ
จเรินวัยขึ้น มีอายุสมควนจะมีสามีภริยาได้ ท่าน
ก็ได้ตกแต่งให้บุตรชายหยิงมีคู่ตามประเพน คือบุตรท
ชื่อจันทน์ ได้แต่งให้กับนายภักดีภูธร* ซึ่งเปนบุตร
จอมนายกองเมืองนครสรีธัมราช บุตรทชื่อมุกด์
ได้แต่งให้กับนายอาดเปนชาวกรุงเทพ ฯ บุตร

---

* ประชุมพงสาวดารภาคที่ 2 กล่าวว่า "ท้าวเทพกสัตรี (จัน) นั้น เมื่อหนุ่มสาวเปนเมียหม่อมสรีภักดี หม่อมสรีภักดีเล่าก็เปนชาวตะกั่วทุ่ง ลูกคุนชีบุนเกิด ๆ เดิมหยู่ตะกั่วทุ่งได้กับจอมนายกอง ๆ เปนชาวนครหยู่บ้านไหย่ลายสายออกมาสำเหร็ดราชการ"

ชายคนที่ 3 ที่ชื่อทองพูน ได้แต่งให้กับ แม่ทอง จัน
บุตร์ข้าราชการในเมืองถลางนั้นเอง บุตรชายคนที่ 4
ที่ชื่อทองเพ็ง ได้ส่งขอบตร์ผัดให้เปนภริยา ชื่อไร
ไม่ปรากต แต่ส่วนบุตร์คนที่ 5 ที่ชื่อมานั้น ไม่ยอมม์
สามจนถึงแก่กัม เมื่อท่านได้จัดแจงแต่งบุตรชายหญิง
ให้มีคู่ครองแล้ว จึงเลือกตงนายภักดภูธร สามี
คุนจันทน์ให้เปนผู้ช่วยราชการบ้านเมืองต่างหูต่าง
ตา ส่วนนายอาดนนกให้เปนผู้ช่วยนายภักดภูธร บุตร
หญง บุตรชายรวมทงบุตรเขยดงกลาวแลว ต่างประ-
ประนอมกลมเกลียว ช่วยกันระวังรักสาบ้านเมือง
ต่างหูต่างตาบิดาโดยความเรียบร้อย ส่วนจอมทองคำ
นนเมื่อมอบหมายให้บุตร์ช่วยราชการบ้านเมืองเปนที่
เรียบร้อยแล้ว ท่านก็ตงหน้าบำเพ็นบุญกุศล มิได้ว่า
ว่าราชการบ้านเมืองประการใดตราบเท่าชราแล้วถึงแก่
มรนะภาพ บุตร์หลานได้จัดการปลงศพตามประเพ็น
ท่านจอมทองคำผู้น ในตอนหลังเมื่อถึงแก่กัมแล้ว
ประชาชนพลเมืองเรียกว่า ท่านจอมเถ้า

ตอนที่ 3

ว่าด้วยประวัติการณ์เกี่ยวกับบุตรของจอมเถ้า (ทองคำ)

เมื่อจอมทองคำหรือจอมเถ้าถึงแก่กรรมลงแล้ว บุตรหลานชุนนางกรมการทั้งหลายพร้อมกันเห็นว่านายภักดีภูธรได้เป็นสามีของแม่จันทน์ซึ่งเป็นพี่ใหญ่ ทั้งจอมทองคำก็มีความรักใคร่ไว้เนื้อเชื่อใจหยู่แต่ก่อนเป็นอันมาก สมควรจะรับตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการเมืองแทนต่อไปได้ จึงได้ยกนายภักดีภูธรขึ้นเป็นเจ้าเมือง เรียกนามว่า จอมภักดีภูธร ครั้นต่อมาเรียกว่า พระถลางภูธร (พระถลางภูธรนี้ตามพระราชพงสาวดารในรัชกาลที่ 1 กรุงรัตนโกสินท์ปรากฏนามว่า พระยาถลางเป็นสามีของคุนหยิงจันทน์ แต่ราสดรสามัญยังคงเรียกนามของท่านว่า พระถลางจนทุกวันนี้) พระถลางภูธรได้หยู่กินกับคุนหยิงจันทน์เป็นที่เรียบร้อย ทางราชการบ้านเมืองท่านก็ใส่ใจระวังรักสาไม่ให้ราสดรได้รับความเดือดร้อน ทางใต้ทางเหนือซึ่งไกล้กับอ่าวทเลก็ได้แต่งคนออกเที่ยวลาดตระเวนบันแบ่ง

ผลัดเปลี่ยนกันเปนหน้าที่เพื่อป้องกันบ้านเมือง ทาง
ฝ่ายพม่าก็ผันผ่อนเอาอกเอาใจกันเปนการพร้อม
เพรียง ฝนนางกรมการก็กะทำการตามหน้าที่ เวลา
นั้นบ้านเมืองนับว่าเปนปรกติอันดี ท่านหยู่รักษาราช
การปกครองบ้านเมืองไม่นานนัก ก็มีอาการป่วยเปน
โรคประจวบกันถึงแก่กรรมลง ทั้งคุนหยิงจันทน์และบุตรชาย
หยิงไว้ ทางราชการบ้านเมืองยังหาได้มอบหมายแต่ง
ตั้งผู้หนึ่งผู้ใดขึ้นเปนเจ้าเมืองแทนไม่ คุนหยิงจันทน์จึง
มอบหมายให้นายทองพูนน้องคนที่3บันชาการปกครอง
ไปก่อน ส่วนตัวคุนหยิงจันทน์และคุนมุกดเปนผู้กำกับ
ราชการหยู่ด้วย ก็พอประจวบกับมีเหตุศึกพม่ามา
ประชิดเมืองถลาง

ปรากฏตามพระราชพงสาวดารว่าในปีมะเส็ง
สัปตศก ศุสักราช 1147 (ตรงกับ พ.ศ. 2328) มีพม่า
ข้าศึกจัดทัพยกมาตีประเทศไทย ทุกทิศทุกทาง ทุกบ้าน
ทุกเมือง ฝ่ายบักษ์ใต้ยกมาตีนครศรีธัมราช พัทลุง
สงขลา ตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่งและเมืองถลาง กองทัพพม่า
ที่มาตีเมืองถลางนั้นเปนกองทัพเรือ นายทัพชื่อหงุ่น

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา

ยกมาจากเมืองมะริด ถือพลราว 3,000 คนมาตีเมือง
ตะก่วป่าและตะก่วทุ่งก่อน สองเมืองนี้แตกแล้วจึงเลย
มาตีเมืองถลาง ในเวลาที่ทัพพม่ายกมาตีเมืองตะก่วทุ่ง
นั้น กองคอยเหตุฉลาดตระเวนของเมืองถลางซาบซ่าว
ล่วงหน้าก่อนแล้ว เพราะเมืองถลางและเมืองตะก่วทุ่ง
มีเขตติดต่อกัน มีน้ำทะเลหนุนเป็นช่องแคบกว้างราว
5–6 เส้น มีทางออกเรียกว่าปากพระ เมื่อคุณหญิง
จันทน์และคุณมุกได้กับน้องๆและขุนนางกรมการทางเมือง
ถลางซาบซาวเช่นนั้น ก็ละการดูลาดหน้าว่าพม่าคงจะ
ยกตามมาตีเมืองถลาง แต่จะต้องมาจอดเรือที่ท่า
ตะเพาอันเป็นท่าเรือสำคัญและคงจะยกทัพเข้าตีด้านหน้า
เมือง เพราะทางด้านหลังเป็นที่กันด้านลำบากแก่
การเดินทัพ จึงออกหมายประกาศให้ราษฎรพลเมือง
แถบตรงท่าตะเพาตลอดขึ้นมาถึงตำบลนดอน อพยพ
ครอบครัวเข้าค่ายใหญ่ที่ตำบลตะเคียนสันเชิงเสียแต่เนิ่น
และได้แบ่งปันหน้าที่ออกตั้งค่ายไว้ก่อน 2 ค่าย ตั้งที่
หมู่บ้านค่ายแห่งหนึ่ง มีนามปรากฏที่ตั้งค่ายเรียกว่า
บ้านค่ายมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ค่ายนี้เป็นค่ายสำคัญแห่ง

หนึ่ง เพราะมีทางเดินติดต่อมาจากท่ามะพร้าว ถ้า
ข้าศึกยกมาทางนี้จะได้ทำการขัดขวางไว้ แต่ครั้น
ถาดตระเวนสับซาบข่าวว่า ไม่มีข้าศึกยกขึ้นมาทางนี้
จึงได้แบ่งกองยกไปตั้งขัดตาทัพหยุ่หลังวัดพระนางสร้าง
ยึดเอาวัดเปนที่ตั้งถานทัพ ค่ายนี้มอบหน้าที่ให้นายอาด
น้องเชยคุนหยิงจันทน์เปนแม่กอง คุมพลไทยแขกกับมอญ
ไหย่ขอแม่นางกลางเมือง 1 กะบอกไปประจำค่าย มี
นายทองเพ็งและกรมการเปนผู้ช่วย กับได้ตั้งค่ายไหย่
ที่นบนางดัก 1 ค่าย ค่ายนี้สำคันกว่าค่ายบ้านค่าย เปน
หน้าที่ของนายทองพูนเปนแม่ทัพ คุมพลไทยแขก หลาย
ร้อยคน มีขุนนางกรมการเปนผู้ช่วย มีบนชอพระ
พิรุนสังหารประจำค่าย 1 กะบอก (ที่ตั้งค่ายนปรากฏ
นามว่า ทุ่งนางดักมาจนเวลานี้ แต่ต่อมาราษดรเรียก
ชื่อตำบลนี้ว่า นบนางดัก) เมื่อขุนนางกรมการยก
ออกตั้งขัดตาทัพรับพม่าหยุ่พร้อมหน้ากันแล้ว ก็ได้ตั้ง
กองสอดแนมลาดตระเวนตามวิธีการสงคราม ส่วน
คุนหยิงจันทน์นั้นเปนผู้บันชาการรบทั่วไป มีคุนมุกด์

เปนผูชวยคอยดูแลตรวดตราทั้ง 2 ค่าย หนักไหนจะ
ไดชวยทางนั้น

เมื่อกองทัพของพม่าตเมืองตะกั่วทุ่งได้แล้ว ก็ยก
พลข้ามช่องแคบเข้าจอดเรือที่ท่าตะเพา ยกขึ้นตั้งค่าย
ใหญ่ที่ริมทเล เวลานี้เรียกว่าปากช่องค่าย แล้วยก
ขึ้นมาตั้งค่ายรายปีกกา มีค่ายที่เวลานี้เรียกว่านาโคก
พม่า 1 ค่าย ตั้งที่นาบ้านกลาง 1 ค่าย ชักปีกกาเข้าหา
กันประหนึ่งตั้งล้อมที่ตั้งเมืองไว้ แล้วแต่งนายทัพนาย
กองยกมายั่วชาวเมืองท่าว่าจะเข้าตีค่ายของนายทอง
พูนและค่ายของนายทองเพ็งฉะนี้

ส่วนค่ายของนายทองพูนและนายทองเพ็งนั้น ก็
ชักปีกกาเข้าหากันเหมือนกัน แต่ข้อสำคัญหย่างหนึ่ง ค่าย
ทั้งสอง ที่ตั้งนั้นเอาคลองบางไหญ่ ซึ่งต้นน้ำอยู่เขาพระ
แท่น ปลายน้ำไหลลงไปท่าอู่ตะเพาออกทเล เปนข้อ
คัดด้านหน้า กะทำให้พวกพม่าจะเข้ามาตีค่ายยากหย่
เมื่อพม่ายกกองทัพเดินขบวนขยายปีกกาจะเข้ามาตี
ค่ายหรือข้ามน้ำ ทางค่ายไทยก็ยิงปืนมนทกนกสับคาบ
สิลากราดไว้ ถ้าเห็นว่าพม่ายกมาเปนปีกแผ่นแน่นหนา

ก็จุดปืนใหย่พระพิรุนสังหารตริงไว้ แต่พวกข้าศึกพม่า
ยกขบวนมาตงรบกันหยู่เช่นนนหลายวัน
ฝ่ายกองทัพไทยนนมีพลน้อย ไม่สามาถจะยก
ออกโจมตีข้าศึกโดยซึ่งหน้า ครันจะกะทำเพียงรักสา
มั่นไว้กไม่ไว้ใจ คุนหยิงจันทนกับคุนมุกดีจงปรึกสา
หารือกับกรมการว่าควนจะคิดอุบายให้พม่าถอยทัพไป
จงได้ ท่านผู้หยิงทงสองกับนชาสั่งให้ผู้บังคับบันชา
ทุก ๆ ค่ายระวังรักสาค่ายไว้ให้กวดขัน ทั้งให้ตระ
เตรียมไว้ให้พร้อมสัพทุกหย่าง เมอสั่งการงานเสด
แล้ว ท่านผู้หยิงทงสองจึงคัดเลือกพวกผู้หยิงมีอายุ
กลางคนได้ประมาน 500 เสส มาจัดแจงให้นุ่งห่มหย่าง
ผู้ชาย สั่สะโพกผ้าห้อยหูกะต่าย แล้วเอาทางมะพร้าว
มาตกแต่งถือต่างอาวุธบันเพอถวงตาข้าศึก เมอจัด
แจงตระเตรียมเสดแล้ว ท่านผู้หยิงทงสองกแตงตัว
หย่างนายพล ขัดกะบี่คู่มอของบิดาขนคานหาม มี
ค้องกลองประโคมยกจากทพักเดนทัพยีดขบวนออกมา
ยังค่ายใหย่น้องชาย ให้แยกขบวนจัดผู้หยิงสลับกับผู้

ชาย ชยายแนวออก ทำอาการประหนึ่งจะยกเข้าโจมตีพม่า

เมื่อพม่าเห็นทัพไทย ยกเพิ่มเติม ออกมา จัด ชบวน
จะเข้าตีค่ายฅนฉะนี้ กจัดชบวนออกประชุมพล หยุหน้า
ค่ายตรงต้นทองหลางน้ำ มกริยาอาการจะตีตอบแทน
เมื่อผู้สอดแนมนำความมาแจ้งแก่ คุนหยิงจันทน์ เช่นนั้น
ท่านกสั่งให้นายทองพูนผู้น้องจุดบั้นไหย่พระพิรุนสังหาร
ยิงตรงไปยัง ทชุมนุมพม่า กะสุนบั้นไหย่ได้ตัดเอา
กิ่งไม้ทองหลาง น้ำชนาด ประมาน 1 อ้อมขาด ลงกลาง
ชุมนุมของพม่า ทางฝ่ายทัพไทยก็ตีฆ้องกลองโห่ร้อง
สำทับหยุครันเครง ดังประหนึ่งว่าจะยกออกโจมตี ช้าง
ฝ่ายพม่าเห็นเปนอัสจรรยกชวันเสีย จึงได้รับถอยทัพ
กลับเข้าค่าย ครันเวลาค่ำท่านผู้หยิงทั้งสองก็พาพวก
ผู้หยิงกับผู้ชายทมอายเข้าเมือง รุ่งขึ้นท่านก็ยกทัพ
ผู้หยิงเดินชบวนออกไปค่าย ทำดังนี้เสมอทุก ๆ วัน
ตลอดเวลา3–4วัน ได้จัดถ่ายเทคนเข้าออกให้ฝ่ายข้าศึก
มองเห็นว่ามกำลังหนุนเพิ่มอีกเสมอ การที่ท่านคิด
ทำดังนี้ก็ประสงค์แต่เพียงจะลวงข้าศึกให้เข้าใจว่ากำลัง

ไพร่พลฝ่ายไทยมีมากจะได้ไม่กล้าเข้าโจมตี ทั้งนเพื่อ
จะหน่วงทัพพม่าไว้ให้ขาดสะเบียงอาหารลง และเมื่อ
เห็นว่าระส่ำระสายแล้วจึงจะยกเข้าโจมตี

การที่ท่านผู้หญิงทั้งสอง ได้คิดกลอุบายดังกล่าว
แล้วนั้น ก็ได้รับผลสมประสงค์ตามความมุ่งหมาย
เพราะเมื่อได้ยิงปืนใหญ่พระพิรุนสังหารไปตัดกิ่งต้นทอง
หลางครั้งนั้น ฝ่ายพม่าเห็นรพลของทัพไทยหนุนเนื่อง
มาสมทบกันมากขึ้น ทั้งค่ายกตั้งใกล้ในย่านกะสันปืน
ใหญ่ด้วย จึงเกิดขวัญเสียถอยลงไปตั้งที่ค่ายนาโคก
พม่า ส่วนค่ายนาโคกพม่าก็ได้ถอยกลับลงไปตั้งหยุ่
ที่ในเกาะ*

เมื่อท่านผู้หญิงทั้งสองเห็นว่าพม่าถอยค่ายลงไปตั้ง
เช่นนั้นสมตามปราถนาแล้ว จึงได้สั่งให้ค่ายบ้านค่าย
ถอนคนลงมาหย่ค่ายนางดัก ส่วนพลที่ค่ายนางดักก็
เลื่อนลงไปตามลำคลองตั้งที่นาใหญ่ ได้ยกออกตั้ง
ขบวนระดมยิงข้าศึกด้วยปืนใหญ่น้อยทุก ๆ วันประมาน

---

* ในเกาะ ในที่นี้คงจะหมายถึงที่ซึ่งมีหมู่ต้นไม้ขึ้นเปนหย่อม มีทุ่งล้อมรอบ มิใช่เกาะกลางน้ำ

ราวเดือนเสส พวกพม่าคงชาดสเบียงอาหารหร้อ
เกิดความบันบ่วนชันในกองทัพ จึงได้ถอยทัพลงไป
เปนลำดับ ส่วนทัพไทยเห็นได้ทีเช่นนั้นก็ยกติดตาม
โจมตีพม่าจน แตกพ่ายไป ถึงค่าย ของ พม่าที่ ปากช่อง
ค่าย เห็นพม่าลงเรือแล่นออกนอกอ่าวแล้วจึงพากัน
กลับเข้าเมือง จัดการซ่อมแปลงบ้านเมืองให้มั่นคงเข้ม
แขงต่อไปอีกด้วยความพร้อมเพรียงของพลเมือง

ครั้นเสร็จศึกสงคราม ราสดรพลเมืองหยุเปนปรกติ
แล้ว กรมการทั้งหลายประชุมพร้อมกันทำไบบอก
แถลงเหตุการณ์ที่สู้รบกับพม่ารักสำเมืองไว้ได้ไม่ เสียแก่
ข้าศึก ทั้งเสนอความดีความชอบของผู้ที่ทำศึกทั้ง
หญิงทั้งชายเสร็ดแล้ว ให้ขุนนางถือไบบอกฉบับหนึ่งไป
กราบบังคมทูนสมเด็ดพระเจ้าหยู่หัว กรมพระราช
วังบวรฯ ซึ่งสเดดพระราชดำเนนยาตราทพออกมาต
ทัพพม่าทางบกแตกไปสิ้น และยังสเด็ดประทับหยุ
ที่เมืองสงขลา และอีกฉบับหนึ่งบอกไปกราบบังคม
ทูนพระกรุนาสมเด็ดพระเจ้าหยู่หัวนะกรุงเทพฯ

ส่วนราชการในเมืองกลางนั้น ยังไม่มีตัวเจ้าเมือง ว่าการ มีแต่นายทองพูนน้องชายคุนหยิงจันทน์รักสา ราชการหยู่ คุนหยิงจันทน์ก็จัดแจงทำสพพระยากลาง-ภูธรผู้สามีทวัดพระนางสร้าง เมื่อเสดการสพแล้วก็ช่วย กันตามลำพังพี่น้อง ปกปักรักสาวงส์ตระกูลและรักสา ราชการบ้านเมืองต่อมา หามีข้าศึกสัตรูกล้ามา กะทำ ย่ำยีไม่

ครั้นเมื่อปีมะแมอัฐศก สักราช 1148 (ตรงกับ พ.ศ. 2329) ซึ่งพระกรุนาโปรดเกล้าโปรดกะหม่อม ใน พระบาท สมเด็ด พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกไห้มีท้อง ตราออกมาเมืองกลาง ตงผู้มความดีความชอบใน ราชการสงครามดังนี้คือ โปรดเกล้า ฯ ไห้นายทองพูน บุตรชายคนที่ 3 ของจอมทองคำ เปนพระยากลางฝ่า ราชการเมืองกลางต่อไป โปรดเกล้า ฯ ตั้งไห้คุนหยิง จันทน์ (บุตรหยิงคนที่ 1 ของจอมทองคำ ภริยา ของพระยากลางภักดีภูธรซึ่งถึงแก่กัมไปแล้ว) เปนท้าว เทพกสัตรี โปรดเกล้า ฯ ตั้งไห้คุนมุกด์ (บุตรหยิงคน ที่ 2 ของจอมทองคำ ภริยาของนายอาด) เปนท้าว

สรีสุนทร พระราชทานเครื่องยศโดยควนแก่ยศศรีภาพ
สมแก่ ความ ชอบในการ ที่ได้ม ความ กล้าหาน ออกทำ
สงคราม ต่อรบต้านทานทัพพม่าและรักสาเมืองไว้ได้
เมื่อพี่น้องทั้ง 3 คน ได้รับเกียรติยศไหย่ขึ้นแล้วก็
ทวีความตั้งใจปติบัติหน้าที่ และรักสาบ้านเมืองโดย
สัจธัม ฉลองพระเดชพระคุนพระมหากสัตราธิราชเจ้า
ยิ่งขึ้น และแต่งตั้งขุนนาง กรมการ รองลงมา ตามที่ม
ความชอบในสงคราม คือ นายทองเพ็งผู้น้องนั้นตั้งให้
เปนพระพูเก็ด (แต่พายหลังคนทั้งหลายเรียกท่านเก็ด)
ไปรักสาการหยู่ที่พูเก็ด เพราะเวลานั้นมีไทยจีนเข้า
มาตั้งการทำมาค้าขายมากขึ้นทั้งแร่ดีบุกก็ชุกชุม ส่วน
นายอาดสามี ของคุนมุกดีนั้น ตั้งขึ้นเปนพระอาด ผู้ช่วย
ราชการเมืองถลาง ขุนนางกรมการอื่น ๆ ก็แต่งตั้ง
ตามมีความดีความชอบ บ้านเมืองก็หยู่เปนปรกติ
สุขตลอดมา

ตอนที่ 4

ประวัติท้าวเทพกสัตรี (จันทน์)

คุนจันทน์ เปนบุตรีคนที่ 1 ของท่านจอมเถ้า (ทองคำ) ซึ่งเกิดจากท่านผู้หยิงสรีทอง เมื่อมีอายุอายุสมควนจะมีเรือน บิดามารดาก็ได้จัดการแต่งให้กับนายภักดีภูธร (พายหลังเปนพระยาถลาง แต่ชาวเมืองเรียกกันว่า พระยาถลางภูธร ๆ เปนบุตรของจอมนายกองมารดาไม่ปรากฏชื่อ นัยว่าสืบตระกูลมาจากพระเจ้าตากสิน เดิมตั้งเคหะสถานหยู่นะจังหวัดนครสรีธัมราช) คุนจันทน์เปนผู้ประกอบด้วยความงามมีอัชยาสัยสุภาพอ่อนโยนและมีความกล้าหานเด็ดเดี่ยวสมกับที่เปนบุตรีของท่านจอมเถ้าซึ่งผักไผ่ในการนรงค์สงครามเปนหย่างยิ่ง ดังนั้นจึงเปนที่สนิทเสน่หาของบิดามารดาและวงสาคนาญาติทั่งหลาย เมื่อบิดามารดาแก่เถ้า คุนจันทน์ก็ได้รับภาระปกครองผู้คนบ่าวไพร่และดูแลการงานพายในครอบครัวแทนบิดามารดาโดยสิทธิขาด

เมื่อท่านจอมเถ้าถึงแก่กัมลง ท่านจอมภักดีภูธร
ได้เป็นเจ้าเมืองแทน มีนามตามทีราสดรเรียกว่า
พระยาถลางภูธร คนหยิงจันท์ก็ได้ช่วยราชการสามี
บางหย่างและรับภาระกิจฝ่ายในโดยเต็มที่ ทั้งเป็นผู้มี
อำนาดเหนือน้อง ๆ ทุกคน ครั้นพระยาถลางภูธรถึง
แก่กัมโดยโรคปัจจุบัน ก่อนที่พม่าข้าศึกมาประชิดติด
เมือง คุนหยิงจันท์จึงไห้นายทองพูนน้องชายรักสา
การไนตำแหน่งเจ้าเมืองถลาง ตัวคุนหยิงจันท์เองก็
ได้เป็นผู้กำกับราชการ หยู่ด้วย ส่วนสพของพระยา
ถลางภูธรนั้นยังหาได้กะทำชาปนะกิจไม่ ไนปีมะเส็ง
สัปตศก จุลศักราช 1147 (ตรงกับ พ.ศ. 2328) นั้นเอง
กมพม่าข้าศึกยกมาตีเมืองถลาง

การรบพม่าข้าศึกครั้งนี้ คุนหยิงจันท์ คุนมุกด์
นายทองพน นายทองเพ็งผู้น้อง และนายอาดสามีคน
มุกด์ พร้อมด้วยขุนนางกรมการเมืองได้จัดกองทัพ
ออกรับพม่าข้าศึก ทำกลอุบาย และยิงข้าศึกด้วยปืน
ไหย่น้อย รักสาค่ายและตัวเมืองไว้ ได้ราว 1 เดือน เมื่อ

พม่าเห็นว่าจะตีเมืองถลางไม่ได้ ทั้งไพร่พลอิดโรยเพราะขาดสเบียงอาหารลงจึงยกทัพล่าถอยกลับไปเมืองมะริด พม่าข้าศึกล่าทัพกลับไปแล้วทางชนนางกรมการเมืองก็ทำไปบอกฉบับหนึ่งไปกราบบังคมทูนพระบาทสมเด็จพระเจ้าหยู่หัว กรมพระราชวังบวรฯ ซึ่งสเด็ดยกทัพมาปราบหยู่ที่จังหวัดสงขลา กับกราบถวายบังคมทูนเข้าไปยังกรุงเทพพระมหานครฯ อีกฉบับหนึ่ง รายงานเหตุการน์ และเสนอความดีความชอบของผู้ที่กล้าหานตอตานทพพมาข้าศึกจนมชย

ครั้นปีมะเมีย อัฐศก จุลศักราช 1148 (ตรงกับ พ.ศ. 2329) ซึงพระกรุนาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมห้าม ตรา แต่ง ตัง ผู้ที่มีความดี ความชอบไน ราชการสงครามนะเมืองถลาง คุนหยิงจันท์ได้รับพระราชทานบันดาศักดิ์เปนท้าวเทพกสัตรี กับได้รับพระราชทานเครื่องยศโดยควนแก่อิสตรีภาพ ต่อจากนั้นท่านก็ได้ ช่วย ดูแล ว่ากล่าว กิจการ บ้านเมือง กับ น้อง ชาย ตลอดมา บ้านเมืองสงบราบคาบปราศจากข้าศึกสัตรู

ท้าวเทพกสัตรี มีบุตรชาย หญิงรวม 7 คนด้วยกัน*
บุตรหญิงคนโตชื่อปราง น้องรองลงมาเป็นชายชื่อ
เทียน พายหลังได้เป็นพระยาถลาง เรียกกันว่าพระยา
ถลางเทียน หรือพระยาถลางหีด (เป็นต้นตระกูล
ประทีปนะถลาง) น้องหญิงคนที่ 3 ชื่อทอง หรือทองมา
คนที่ 4 เป็นชายชื่อจุ้ย คนที่ 5 เป็นชายชื่อเหม็น
หรือเนียม คนที่ 6 เป็นหญิงชื่อกิม คนที่ 7 เป็น
ชายชื่อเมือง

ครั้นเมื่อแม่ทองกับพ่อเหม็นบุตรของท้าวเทพกสัตรี
(จันทน์) จะเริ่นวัยขึ้น บันดาพี่น้องพร้อมกันคิดเห็นว่า
การที่ได้รับเกียรติยศใหญ่ยิ่งขึ้นนั้นก็โดยอาศัยพระมหา
กรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

---

* ตามประชุมพงสาวดาร ภาคที่ 2 ว่า "หม่อมสรีภักดีได้กับท้าวเทพกสัตรี มีลูกชายชื่อเทียน เป็นพระยาถลางหีด ลูกหญิงชื่อปราง ท้าวเทพกสัตรีเป็นหม้าย ได้พระยาพิมล มีลูกหญิงชื่อแม่ทอง คุนมารดาเจ้าครอกอุบล ลูกชายชื่อจุ้ยเป็นพระยายกรบัตร ชื่อเนียมเป็นมหาดเล็ก มีลูกหญิงชื่อกิ่ม ชื่อเมือง", ตามหนังสือ The Journal of the Siam Society Vol. II December ก็มีข้อความเช่นเดียวกัน

พระปถมบรมราชวงศ์จักรี มีพระเมตตาโปรดเกล้า ฯ
แต่งตั้งขนักนับว่าท่านทั้ง3เปนข้าทูนละอองธุลีพระบาท
สมเด็ดพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ยิ่งกว่าหรือก่อนท่าน
ผู้อื่นในเมืองถลางนั้น ควนจะรู้สึกพระมหากรุนาได้ฝ่า
ละอองธุลีพระบาทเปนหย่างยิ่ง เหตุนพระยาถลาง
ทองพูนกับท้าวทั้ง สองจึงพร้อมใจกัน จะนำแม่ทองกับ
พ่อเหม็น บุตรของ ท้าวเทพ กสัตรีไปถวายตัวไว้ เปนข้า
ได้ฝ่าละ อองธุลีพระ บาทสมเด็ด พระเจ้า หยู่หัวนะกรุง
เทพพระมหานคร ฯ

เมื่อท่านทั้งสามและบาดิวงศ์ปรึกสากันแล้ว ก็ตก
ลงกันว่า ท่านพระยาถลาง (ทองพูน) เปนผู้ที่จะนำ
หลานเข้าไปถวาย พระอาด ฯ สามีของท้าวสรีสุนทร
กับท้าวสรีสุนทร (มุกด์) จะเปนเพื่อนตามไปด้วย
เพราะ พระอาด ฯ เคยหย่กรงเทพ ฯ มาก่อน ครั้น
เตรียมการเสร็ดแล้ว ท่านทั้งสาม ก็ได้พาหลาน ขึ้นไป
กรุงเทพ ฯ นำแม่ทองกับพ่อเหม็นไปถวาย โปรด
เกล้าโปรดกะหม่อมให้รับไว้ทั้ง 2 คน ครั้นพาย
หลังได้ซาบว่าแม่ทองได้เปนพระสนม มีพระราชธิดา

องค์หนึ่งซึ่งพระนามว่าเจ้าครอกอุบล* ส่วนพ่อเหม็น
นั้นได้เป็นมหาดเล็กหยุ่ไนกรุงเทพพระมหานคร ฯ จน
ถึงแก่กรม

ลูกชายชื่อจุ้ย พายหลังได้เป็นพระยากรบัตร
ส่วนท้าวเทพกัตรนนก็หยุ่ช่วยราชการพระยาถลาง
(ทองพูน) น้องชายจนอายุล่วงเข้าเขตชราภาพก็ถึง
แก่กรมลงนะเมืองถลางนนเอง

---

* ตามหนังสือ "ราชสกุลวงส์" ว่า "พระองค์เจ้าหยิงอุบล ไนเจ้าจอมมารดาทอง ประสูติ วันสุกร์ เดือน 6 ขึ้น 11 ค่ำตรงกับวันที่ 13 พริสภาคม ปีกุน พ.ส. 2334 สิ้นพระชนม์ไนรัชกาลที่3"

ตอนที่ 5

ประวัติท้าวสรีสุนทร (มุกด์)

คุนมุกด์เปนบุตร์คนที่2ของท่านจอมเถ้า(ทองคำ) ซึ่งเกิดจากท่านผู้หยิงส์รีทอง มีกริยามารยาทสุภาพ อ่อนโยน ทงมีสติปัญญาและความกล้าหานเด็ดเดี่ยว ไม่หย่อนกว่าคุนจันทนผู้พี่ เปนที่สินธเส่นหาของบิดา มารดาและวงส์ญาติ

เมื่อมีอายุสมควนแล้ว ท่านบิดาได้จัดการ* แต่ง งานให้กับนายอาด (นายอาดคนนี้เปนชาวกรุงเทพ ฯ มากับจอมพลผู้บิดา ตงภูมิลำเนาหยู่ที่บ้านวัง ซึ่งยัง ปรากตนามหยู่จน เวลานี้ นายอาดนี้เมื่อเส็ดสึก พม่าแล้ว ได้เปนพระอาดผู้ช่วยราชการเมืองถลาง)

ครั้นเมื่อบิดามารดาได้ จัดการ แต่งงานให้ เส็ดแล้ว นายอาดได้พาคนมุกด์ไปหยู่ที่บ้านเดิมที่บ้านวัง เพราะ บ้านวังกับบ้านตำบนตะเคียนไม่ไกลกันนัก มีระยะห่าง

---

* ตามหนังสือ The Journal of the Siam Society Vol. II December ว่า ท้าวสรีสุนทรคงจะเปนโสดหยู่จนถึงแก่กัม

กันประมาน20เส้น เมื่อท่านจอมทองคำถึงแก่กัมแล้ว ขุนนางกรมการเมืองได้ประชุมตกลงยก นายภักดีภูธร ขึ้นเป็นเจ้าเมืองแทนท่านจอมทองคำ ยกนายอาดขึ้นเปนปลัดผู้ช่วย ชาวบ้านเรียกว่าจอมปลัด พี่น้องด้วยกันได้ช่วยกันรักสาราชการเปนที่เรียบร้อยตลอดมา

เมื่อล่วงเข้าปีมะเส็ง สัปตศก ศักราช 1147(ตรงกับ พ.ศ. 2328) มีศึกพม่ามาติดเมืองถลาง เวลานั้นพระยาถลางภูธรเพิ่งถึงแก่กัมลง สพยังไม่ได้ทำชาปนะกิจ เจ้าเมืองก็ยังไม่ได้แต่งตั้ง เมื่อรู้ข่าวว่าพม่ายกทัพมาตีเมืองตะก่วทุ่ง คุนหยิงจันทน์คุนมุกด์พร้อมด้วยนายทองพูนผู้น้อง ซึ่งรักสาราชการในตำแหน่งเจ้าเมืองถลาง กับพระปลัด (อาด) นายทองเพ็ง และขุนนาง กรมการ จึงช่วยกัน จัดแจง บ้านเมืองตั้งทัพรับข้าศึกรักสาเมืองถลางไว้ได้ ไม่เสียแก่พม่าจนข้าศึกเลิกทัพกลับไปเมืองมะริด ขุนนางกรมการได้มีใบบอกเสนอ ความชอบเข้าไป กราบบังคมทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็ดพระเจ้าหยู่หัวนะกรุงเทพพระมหา

นคร ฯ ซึ่งพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมมีท้อง
ตราออกมาแต่งตั้งผู้มีความชอบในราชการสงครามให้
มีบันดาศักดิ์หลายนาย ฉะเพาะคนมีกดนั้นได้รับพระ
ราชทานบันดาศักดิ์เป็นท้าวสร้อยสุนทร มีเครื่องยศตาม
สมควรแก่อิสตรีภาพ

ครั้นล่วงมาราวต้นรัชกาลที่ 2 ท้าวเทพกษัตรี
(จันทน์) มีความประสงค์จะส่งบุตรทั้งสองคือแม่ทอง
และพ่อเหม็น (หรือเนียม) เข้าไปถวายตัวเป็นข้าราช
บริพารในรัชกาลที่ 2 นะกรุงเทพ ฯ จึงเป็นโอกาสที่
พระอาดและท้าวสร้อยสุนทร (มุกด์) ได้เข้าไปกรุงเทพ ฯ
ด้วย ท้าวสร้อยสุนทร (มุกด์) ได้ไปหยุ่กรุงเทพ ฯ กับ
พระปลัด (อาด) ผู้สามี และได้ถึงแก่อนิจกัมลงที่
กรุงเทพ ฯ หาได้กลับออกมาเมืองถลางไม่

ท้าวสร้อยสุนทร (มุกด์) ผู้น้อย ปรากฏว่าเป็นหมัน
ไม่มีบุตรชายหญิงสืบตระกูล

ตอนที่ 6

ประวัติพระยาถลาง (ทองพูน)

นายทองพูน เปนบุตรชายที่ 3 ของท่าน จอมทองคำ (หรือจอมเถ้า) และท่านผู้หยิงสร้ทอง เปนที่รักแห่งบิดามารดาและวงศาคนาญาติเปนอันมาก เพราะนายทองพูน ประกอบด้วย ลักสนะคล้ายคลึงกับบิดา มีสติปัญญาและความสามาถถล้ำหาน รอบรู้วิทยาการต่าง ๆ เชน ทากะบอง กะบี ทามวย ยิงบนแม่น ชีมาวิ่งคล่องแคล่ว โดยที่อบรมมาจากบิดาและครูสำคัน ๆ มีไจคอโอบอ้อมอารีต่อผู้น้อย และมีไมตรจิตต่อผู้ใหย่ และญาติมิตรทั่วหน้า สมาคมกับผู้ที่มีสติปัญญา มิตรสหายต่าง ๆ ชอบพอยอมตนให้ใช้สอยในกิจการทั่วไป

เมื่อ นายทองพูน มีอายุ สมควน จะมี ภริยา ได้แล้ว บิดามารดาได้ไปสู่ขอ แม่ทองจันทน์ บุตรของ จอมปลัดซึ่งเปนตระกูลฝ่ายบู่ทางภริยาหลวง ตำบนดอน มาเปนภริยา นับว่าสามีภริยาคู่นรวมตระกูลเดิมมา ทางบู่ด้วยกันจึงมีความรักใคร่กันหย่างแทบจะไม่มีสามีภริยา

คู่ไดเปรียบได้ เมื่อสึกพม่ามาประชิดติดเมืองถลางนาย
ทองพูนได้รับหน้าที่เป็นแม่ทัพใหญ่ คุมพลออกไปตั้ง
ค่ายรับพม่าหยุดที่ค่ายนางดักนอกเมือง ได้ทำการสู้รบ
กับพม่าโดยเป็นผู้ยิงปืนพระพิรุนสังหารไป ตัดกึ่งทอง
หลางที่หน้าค่ายพม่าขาดลงตรงที่ชุมนุมพม่า พม่าเห็น
เป็นอัศจรรย์กเสียขวัน รบถอนค่าย ย้ายไปตั้งที่นาโคก
พม่า ทัพไทยจึงได้ชัยชนะ โดยความสามารถดังนี้
เมื่อท่านถึงแก่กรรมแล้ว ชาวบ้านพลเมืองเรียกนามท่าน
ว่า "พระยาปราบสึก"

เมื่อมีชัยชนะแก่สึกพม่าแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1
ซึ่งพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด กระหม่อม พระ ราชทาน
บันดาศักดิ์ให้เป็นพระยาถลางว่าราชการเมืองถลางต่อ
ไป จึงเป็นอันว่าบันดาข้าราชการในเมืองถลางตั้งแต่
เดิมมาเพิ่งจะมีพระยาถลาง (ทองพูน) นี้ เป็นคนแรก
ที่ได้รับพระราชทาน สัญญาบัตรบันดาศักดิ์ ในกาล ครั้ง
นั้นจึงจัดว่าเมืองถลางได้ มีเกียรติยศฟุ้งเฟื่อง ขึ้นเสมอ
หัวเมืองชั้นใน ท่านได้รับพระราชทานสัญญาบัตร

959.3 น30 ร.2508
น371ง

บันดาศักดิ์เมื่อปีมะเมีย อัฐศก ศักราช 1148 (ตรงกับ พ.ศ. 2329)

พระยาถลาง (ทองพูน) มีอนุภรรยาถึง 19 คน รวม 20 คน ทั้งท่านผู้หยิงทองจันทน์ภรรยาหลวง ต่างคนต่างมีบุตรด้วยกันมากมาย ได้แยกสายออกไปหลายสาย แต่จะกล่าวในประวัตินี้เพาะแต่บุตรที่เกิดจากท่านผู้หยิงทองจันทน์ภริยาหลวง เพราะภริยาของท่านคนนี้เมื่อสามีได้เป็นพระยาชั้น ทั้งเป็นเจ้าเมืองด้วย ราษฎรพลเมืองเรียกนามท่านว่า ท่านผู้หยิงทองจันทน์ ตามสมัยก่อน ท่านผู้หยิงทองจันทน์ได้รับเกียรติยศรับน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเสมอทุกปีตามเยี่ยงอย่างทำเนียมประเพณีสมัยนั้น

พระยาถลาง (ทองพูน) และท่านผู้หยิงทองจันทน์มีบุตรด้วยกัน 4 คน คนที่ 1 เป็นชายชื่อทอง ต่อมาเป็นหลวงอำไภยฯ คนที่ 2 เป็นชายชื่อช้าง คนที่ 3 เป็นชายชื่อแหม้ว (หรือบุนนาก) คนที่ 4 เป็นหยิงชื่อฉิม บุตรทั้ง 4 คนนี้หาได้หย่ารวมกันไม่ คนที่ชื่อ

ช้างฌาติมาขอไปเลี้ยงทางเมืองพังงา คนทั้งแหม้ว
หรือบุนนากฌาติขอไปเลี้ยงทางเมืองไชยา คงหยู่กับ
พระยาถลางแต่คนทั้งทองกับฉม

บุตรหลานของพระยาถลาง (ทองพูน) นั้นเองได้สืบ
ตระกูลต่อลงมาจนได้รับพระราชทานนามสกุลจากพระ
บาทสมเด็ดพระมงกุฎเกล้าเจ้าหยู่หัว ตามพระราช
บัญญัติขนานนามสกุลว่า "นะถลาง" ดังปรากฏ
ในประกาศลงวันที่ 26 ธันวาคม 2456 ลงในราช
กิจจานุเบกสา เล่ม 30 ฉบับประจำเดือนธันวาคม
พ.ศ. 2456 มีข้อความดังนี้

"พระยาสุนทราทรธุรกิจ (หมี) กับพระยาอานา
จักรบริบาล (อั้น) และพระพิไสยสุนทรการ (แปลง)
ข้าหลวงตรวดการสรรพากรนอก พระราชทานนาม
สกุลว่า "นะถลาง"* (Na Thalâng)"

---

* ผู้สืบตระกูล "นะถลาง" เวลานี้มีประมาน 300 คน แต่
ยังมิได้รวบรวมรายชื่อให้เรียบร้อย

